

Комунальний заклад вищої освіти
«Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради

АКАДЕМІЧНІ СТУДІЇ

СЕРІЯ «ПЕДАГОГІКА»

Випуск 3

Видавничий дім
«Гельветика»
2024

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

ГОЛОВНИЙ РЕДАКТОР:

Бойчук Петро Микитович, кандидат педагогічних наук, доцент, заслужений працівник освіти України, ректор, Комунальний заклад вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради.

ЗАСТУПНИКИ ГОЛОВНОГО РЕДАКТОРА:

Вовк Мирослава Петрівна, доктор педагогічних наук, старший науковий співробітник, завідувач відділу змісту і технологій педагогічної освіти, Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна;

Цюняк Оксана Петрівна, доктор педагогічних наук, доцент, професор кафедри педагогіки початкової освіти, Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника.

ЧЛЕНИ РЕДАКЦІЙНОЇ КОЛЕГІЇ:

Беспарточна Олена Іванівна, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри психології, педагогіки та філософії, керівник навчально-методичного центру нормативно-правового забезпечення навчального процесу, Кременчуцький національний університет імені Михайла Остроградського;

Бичук Олександр Іванович, кандидат наук з фізичного виховання та спорту, професор, професор кафедри теорії спорту та фізичної культури, Волинський національний університет імені Лесі Українки;

Денисенко Наталія Григорівна, доктор педагогічних наук, декан факультету початкової освіти та фізичної культури, Комунальний заклад вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради;

Дишко Олеся Леонідівна, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри фізичної культури, Комунальний заклад вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради;

Друшляк Марина Григорівна, доктор педагогічних наук, доцент, доцент кафедри математики, Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка;

Замелюк Марія Іванівна, кандидат педагогічних наук, викладач кафедри теорії та методики дошкільної освіти, Комунальний заклад вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради;

Калитка Світлана Володимирівна, кандидат наук з фізичного виховання і спорту, доцент, доцент кафедри фізичної культури і спорту, Приватний вищий навчальний заклад «Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені академіка Степана Дем'янука»;

Крутії Катерина Леонідівна, доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри дошкільної освіти, Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського;

Лякішева Анна Володимирівна, доктор педагогічних наук, професор кафедри соціальної роботи та педагогіки вищої школи, Волинський національний університет імені Лесі Українки;

Мартинюк Алла Петрівна, кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри іноземної та української філології, Луцький національний технічний університет;

Мартинюк Тетяна Анатоліївна, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри соціальної роботи та педагогіки вищої школи, Волинський національний університет імені Лесі Українки;

Марченко Оксана Юріївна, доктор наук з фізичного виховання і спорту, професор, професор, Національний університет фізичного виховання і спорту України;

Семеног Олена Миколаївна, доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри – професор кафедри української мови і літератури, Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка;

Фаст Ольга Леонідівна, кандидат педагогічних наук, доцент, проректор з науково-педагогічної роботи та міжнародної співпраці, Комунальний заклад вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради;

Красонь Катаржина (Krasoń Katarzyna), prof. dr hab, заступник декана з наукової роботи, Сілезький університет у Катовіце, Польща.

*Ілюстрація на обкладинці – картина із серії «Квіти – радість життя»
луцької художниці Світлани Костукевич (використана за згодою автора).*

Журнал ухвалено до друку Вченою радою
Комунального закладу вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради
23 жовтня 2024 р., протокол № 2

Науковий журнал «Академічні студії. Серія «Педагогіка» зареєстровано Міністерством юстиції України (Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації серія KB № 24745-14685P від 05.03.2021)

Фахова реєстрація (категорія «Б»): Наказ МОН України № 735 від 29 червня 2021 року (додаток 4) зі спеціальностей 011 – Освітні, педагогічні науки; 012 – Дошкільна освіта; 013 – Початкова освіта; 015 – Професійна освіта (за спеціалізаціями); 017 – Фізична культура і спорт.

Офіційний сайт видання: www.academystudies.volyn.ua/index.php/pedagogy

Статті у виданні перевірені на наявність плагіату за допомогою програмного забезпечення
StrikePlagiarism.com від польської компанії Plagiat.pl.

ISSN 2786-4758 (Print)

ISSN 2786-4766 (Online)

© Комунальний заклад вищої освіти
«Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради, 2024

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ВИЩОЇ ТА ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

UDC 378

DOI <https://doi.org/10.52726/as.pedagogy/2024.3.1>

A. O. KUZMENKO

Candidate of Philological Sciences, Associate Professor, Doctoral Student, Kherson State University, Kherson, Ukraine

E-mail: anastasiakuzmenko90@gmail.com

<http://orcid.org/0000-0003-1189-1438>

ACADEMIC-INTEGRITY FRIENDLY ENVIRONMENT FOR FUTURE PHD

The environment includes educational, scientific, and professional components, which together foster knowledge development, creativity, and professional self-growth for future PhDs. The diversity of interpretations of environments in higher education reflects efforts to create an optimal setting that fosters students' creative potential and personal growth. The *object* of the article is the culture of academic integrity among future Doctors of Philosophy, and the *subject* is the environmental component of the system for developing the culture of academic integrity in future Doctors of Philosophy. The *purpose* is characteristics of environmental component of the system of forming academic integrity culture for PhDs. The concept of a professionally oriented educational-scientific environment for PhD candidates integrates academic, ethical, and value-based components to support their development. This environment should evolve through four stages: preparatory, integrative, interactive, and productive, each designed to nurture professional competencies and academic integrity. The preparatory stage, managed by university staff, sets the groundwork for academic training, including document formation, resource planning, and risk analysis. Key components of this stage include qualified staffing, ethics training, and ensuring access to educational infrastructure. The integrative stage begins with the first year of graduate study, where PhD candidates immerse themselves in the academic environment, adapting to new challenges and aligning their personal values with the system. This stage fosters ethical growth through professional disciplines, research ethics, and extracurricular activities, all aimed at shaping ethical behavior and self-realization. Active participation in cultural, social, and humanitarian initiatives enhances their creative potential and understanding of professional values. Through collaboration with experienced educators and researchers, PhD candidates strengthen their academic integrity and leadership skills, while contributing to research innovations and societal issues. This dynamic environment nurtures the holistic development of future scholars, ensuring they become ethical, well-rounded professionals. The concluding productive stage occurs in the third and fourth years of graduate school, focusing on refining professional skills through educational, scientific, and extracurricular activities. PhD candidates actively engage in teaching, research, and academic projects, deepening their knowledge and contributing to the academic environment. They internalize key ethical principles such as honesty, responsibility, and professionalism, applying them in their academic and professional work. By the end of their training, future doctors of philosophy solidify their personal and professional values, aligning them with universal principles and generating their own meanings in their field.

Key words: academic integrity, educational environment, scientific environment, professional environment, university environment, doctor of philosophy, higher educational institution.

Current relevance. The system of cultivating a culture of academic integrity in future PhD candidates during their professional training is so comprehensive that it encompasses not only pedagogical and methodological aspects but also an important element – the environmental component. This element is defined by the need to create special conditions that foster the understanding, acceptance and active practice of academic values in accordance with established standards and ethical norms. The academic environment of a higher education institution

plays a crucial role in enabling future PhD candidates to deeply grasp these values, develop critical thinking, and form meaningful approaches to research activities. The *object* of the article is the culture of academic integrity among future Doctors of Philosophy, and the *subject* is the environmental component of the system for developing the culture of academic integrity in future Doctors of Philosophy. The *purpose of the article* is characteristics of environmental component of the system of forming academic integrity culture for PhDs.

Main results. It can be noted that the environment is primarily viewed as a set of conditions and serves as a necessary prerequisite for the functioning of a specific system or technology [Kuzmenko, Biriukova, Tiahlo, Tiahlo 2024]. This position is confirmed by the philosophical notion of the environment as a complex of social, material, and spiritual conditions in which an individual exists, carries out their activities, and forms their personality [Fedii 2016: 88–97].

Given that the majority of future PhD candidates undergo their professional training primarily within institutions of higher education, it is appropriate to examine the scientific definition of the university environment as a social institution. The university environment is a combination of social, psychological, and spiritual factors and conditions that directly surround the student during their learning process [Volkovska 2016:10]; a unique space where students, lecturers, researchers, and administration work together to achieve educational and scientific goals [Novhorodskyi, Makhotkina 2019: 68-70]. The university environment is logically associated with and identified as the university itself, as a social institution and specific system, which is meant to fulfill a unique mission and institutional role [Riabchenko 2018].

Thus, it can be concluded that most scholars understand the university environment through the lens of the space and localization of the learning process. Alongside this, other researchers propose the term “academic environment”. The academic environment is a specific community that brings together scholars, students, researchers, lecturers, and other participants in higher education who work collectively to develop and disseminate knowledge. This society is based on the principles of science, education, and the exchange of intellectual resources [Todorova 2019:116; Burak 2020: 126-128]. We are certainly inclined to agree with the view that the academic environment is one where all its members understand the necessity of adhering to the principles of academic integrity [Metodychni rekomendatsii dlia zakladiv vyshchoi osvity z pidtrymky pryntsyviv akademichnoi dobrochesnosti].

Understanding the specifics of training a future Doctor of Philosophy, which encompasses educational, scientific, and practical (professional) components, this work finds it relevant to define

the concepts of “educational environment”, “scientific environment”, and “professional environment”.

The educational environment is a form of cooperation aimed at creating communities that facilitate the transmission of essential norms of life activity, as well as the methods, knowledge, skills, and competencies necessary for learning and communication [Loboda 2021: 19]. We support M. Bratko’s view that the educational environment is a multi-level system of conditions/factors/opportunities that provides optimal parameters for the educational activity of a specific educational subject in all aspects – goal-oriented, content-based, procedural, outcome-oriented, and resource-based [Bratko 2015: 68–70].

The educational environment is viewed as a space where individuals not only acquire knowledge but also actively contribute to its development. The core principles of value-semantic education highlight that, through interaction with the environment, individuals bring their unique perspectives and attitudes to the surrounding world, fostering creativity and innovation. This observation emphasizes the importance of not only the environment’s influence on individuals but also the role individuals play in creating an intellectually rich and ethically oriented educational environment. Such an approach recognizes that a person is not merely a lens through which the environment is perceived, but an active architect shaping its essence and interacting with it on various levels.

Given the predominance of research activity in the preparation of students at the third educational-scientific level, it is essential to outline the significance of the scientific environment. H. Tsekhmistrova emphasizes that this environment fosters intensive scientific activity, creates conditions for high-quality research, facilitates the exchange of ideas, and promotes the development of new knowledge within the scientific community [Tsekhmistrova 2003]. A. Researchers V. Sheiko and N. Kushnarenko stress that the scientific environment includes not only space for the development of science but also for innovation, the formation of scientific communities, and addressing significant problems [Sheiko, Kushnarenko 2006].

The concept of the scientific environment outlines the theoretical and practical framework

that describes the main ideas and components necessary for effective scientific activity and development [Sverdán, Sverdán 2006]. A more detailed definition is provided by Ye. Shishkina and O. Nosyrev, who describe the scientific environment as a setting where scientific activities, research, experiments, and developments take place. This can include scientific laboratories, university campuses, research institutes, or any other location where scientists and researchers operate. In such environments, new technologies are developed, new laws of nature are discovered, and complex scientific problems are addressed [Shyshkina, Nosyrev 2014].

Preparation at the third educational-scientific level is the first professional experience for the future Doctor of Philosophy as the graduate student immerses themselves in the work of a scientific-pedagogical worker during practical activities, such as conducting classroom sessions and developing methodological guidelines. Thus, it is essential to understand the significance of the professional environment. O. Bilous and P. Samoylenko suggest that the professional environment of pedagogical practice is a unique complex of influences and conditions that provide the creation of a dynamic, uncertain, heterogeneous space filled with problematic situations and opportunities, where the mechanisms of professional self-development are activated, generating new meanings, values, and motives for future professional-pedagogical activities, shaping life perspectives, and fostering the ability for self-projecting [Bilous, Samoylenko 2020: 84-86]. O. Ignatovych characterizes the professional environment as involving diverse tasks that require personal initiative, management skills, and social competencies [Ignatovych, Tataurova-Osika, Shevenko 2021].

Such a diversity of interpretations of environments in higher education institutions indicates the active efforts of researchers to create a maximally effective environment tailored to the needs and interests of students. This environment should help them realize their creative potential and find personal meaning in the learning process and their future professional activities.

Results. In the context of this work, we propose the concept of a professionally oriented educational-scientific environment that provides appropriate

conditions and opportunities for the preparation and development of future doctors of philosophy within a socially-local subject environment. This environment aims to foster professional knowledge, skills, and competencies necessary for academic activities. Such an environment should be maintained throughout the professional training of graduate students and serve as a system-forming component that integrates the axiological potential of all system components to shape ethical and value orientations related to the culture of academic integrity among future doctors of philosophy.

Let us focus on the dynamics of environmental formation in the context of developing a culture of academic integrity among future doctors of philosophy. We propose four stages of environmental formation: preparatory, integrative, interactive, and productive.

The first stage, the *preparatory* stage, involves preparation for the admission process, occurring without the participation of future doctors of philosophy. This stage is executed by the staff of the higher educational institution (HEI) providing professional training at the third educational-scientific level. At this stage, the goals and objectives of academic activity are established; information is gathered; necessary data is systematized to “launch” the work; timelines are planned; necessary resources (material, financial, human, etc.) required for the implementation of activities are prepared; risks are analyzed, and plans for their minimization and/or prevention are developed; and organizational activities (preparation of documentation, its coordination with interested parties, etc.) are undertaken.

The leading components of this stage include:

- Formation of a package of documents (regulatory framework, contracts, agreements, etc.) that regulates the relationships of the parties and minimizes the occurrence of conflicts of interest;
- Highly qualified staffing, which primarily implies the professionalism of the academic and teaching staff. This means that the faculty must meet the requirements for conducting academic activities in training future doctors of philosophy. Such requirements may include possessing a scientific degree, academic title, participation in grant activities, an active research and publication record (articles in specialized and/or foreign journals, particularly those indexed

in databases such as Index Copernicus, Erih+, Scopus, Web of Science, etc.), monographs, theses, textbooks, manuals, etc., systematic professional development, internships, citation rates, participation in methodological support for subjects, and organization/conduct/participation in scientific and practical events of various levels, as well as proficiency in foreign languages;

– Ethics of behavior for all staff members of the HEI. To ensure this, training sessions on mutual respect, the unacceptability of discrimination based on any grounds, responsible attitudes towards duties, openness, and honesty in interactions with colleagues, students, and partners, protection of personal data of third parties, prevention of the disclosure of confidential information, thoughtful expression of thoughts and actions, recognition of mistakes and their correction, support for an atmosphere of cooperation and mutual assistance, fostering team spirit, and objectivity and impartiality in decision-making, are provided;

– Educational infrastructure: ensuring access to high-quality educational resources, libraries, laboratories, and research centers.

The second stage, the *integrative* stage, coincides with the admission to the higher education institution and the first year of study in graduate school (the first and second academic semesters). The integrative stage is characterized by the immersion of future doctors of philosophy in the educational and scientific process, adaptation to new conditions and requirements, and the challenges of the social situation in which the future specialist compares their capabilities with the system of value-meaning principles of the environment. This, in turn, leads to the emergence of contradictions that stimulate the development of the student and changes in their hierarchy of values.

At this stage of environmental formation, we associate it with educational activities and the importance of leading professional disciplines. Ethical aspects should be incorporated into all components of the educational-scientific program. Issues related to research ethics, studying ethical standards in one's field, and discussions with experts can play a crucial role in shaping conscious ethical behavior.

In addition, the active extracurricular participation of future doctors of philosophy in

cultural and social events during their professional training contributes to the revelation of their creative potential, the formation of a positive self-image, self-realization, and, consequently, the understanding of personal values and principles.

Engagement in various social and humanitarian initiatives, such as socially beneficial, volunteer, and cultural-patriotic activities, is also considered important for future doctors of philosophy. In our opinion, the appropriate environment allows for the full realization of the potential of these activities, which includes value, meaning, cognitive, subjective, reflexive, and recreational aspects. Integrating future doctors of philosophy into diverse forms of value-laden activities facilitates their active adaptation to the surrounding conditions and a profound understanding of the meaning of their professional journey. This process creates the basis for an immersive environment during the adaptive-cognitive development stage, which is crucial for the internalization of values at both the universal and professional levels, as well as for aligning the hierarchy of values at the individual-life level.

The next stage, the *interactive* stage, takes place during the third and fourth academic semesters (the second year of training in graduate school).

Educational activities within professional disciplines are assimilated with various forms of pedagogical practices (familiarization, teaching, group activities, etc.). This ensures the complete realization and understanding by future doctors of philosophy of their own experience interacting with students of the first and second levels of education. It provides an opportunity to work on their readiness to implement a culture of academic integrity from the perspective of a scientific-pedagogical worker, on one hand. On the other hand, it fosters interaction with the academic staff of the department from a position of collaborative cooperation.

Engagement with experienced researchers and educators creates a positive environment for the transmission of valuable knowledge and ethical standards. This also directly contributes to mutual understanding and the avoidance of conflicts, as well as the formation of common values, including academic integrity.

Active interaction with the educational and scientific community occurs through

participation in department meetings, operational consultations, scientific conferences, seminars, and round tables.

The formation of research groups and projects, in which future doctors of philosophy collaborate with other academic staff, stimulates collective work and mutual influence. Creating such incentives for scientific innovations and research aimed at solving pressing societal problems can enhance motivation to adhere to high standards of integrity. In this environment, young scholars learn to interact and address ethical issues.

Undoubtedly, at this stage, the civic engagement of the future doctor of philosophy plays an essential role in their professional and personal development. This includes fostering emotional involvement, developing empathy, recognizing the value of academic activity, enhancing pedagogical skills, practically applying theoretical knowledge, and implementing innovative inventions. This engagement contributes to the formation of leadership qualities, expanding networks of contacts, and improving communication skills, as well as fostering social responsibility and acquiring diverse skills that inspire research activities.

Participation in civic initiatives allows future doctors of philosophy to develop their leadership and organizational abilities, manage teams, and implement positive changes in their communities. Interaction with other volunteers and representatives of social institutions facilitates the expansion of networks, which is undoubtedly beneficial for their future academic and professional careers. Engagement in socially beneficial activities helps future doctors of philosophy understand their social responsibility and role in addressing societal issues.

Being active in volunteer projects can help future doctors of philosophy acquire new skills that may be useful for their academic and professional pursuits. Civic engagement can serve as a source of inspiration for future doctors of philosophy, providing new ideas for their research. Applying acquired knowledge to real societal issues can enhance the significance of their academic work. Overall, an active civic stance helps graduate students become more well-rounded and expand their influence on society.

At this stage, a simulation of professional activity occurs both in the classroom (within

professional courses and pedagogical teaching practice) and outside it, through the integration of educational and professional activities, as well as immersion in the research sphere.

Thus, the formation of the environment at the interactive stage occurs through mastering professional disciplines, a specially designed course on “Foundations and Practices of Academic Integrity Culture,” pedagogical practices, and socio-humanitarian activities. Therefore, the axiological-meaningful environment becomes modeled to reflect more realistic conditions of professional activity. Its immersiveness increases, and the future doctor of philosophy gradually becomes an active participant in the educational and scientific process, internally recognizing leading values and assigning them personal significance.

The concluding *productive* stage unfolds during the third and fourth years of training in graduate school (the fifth and eighth academic semesters) and encompasses educational, scientific, and professional activities, along with all forms of extracurricular work.

Environmental formation occurs through the final refinement of professional skills within specialized subjects, practical training, and active participation of future doctors of philosophy in various projects within extracurricular work. The significance of academic practices grows, where the future doctor of philosophy effectively performs the duties of a scientific and pedagogical staff member (teaching, developing methodological materials, preparing and conducting classes), and the involvement of students at the third educational-scientific level in research activities intensifies (writing professional and international articles, presenting conference abstracts, participating in scientific projects, and engaging in competitions and olympiads, etc.).

This not only allows for an expansion of knowledge but also represents personal meanings based on established values, enriching the axiological-meaningful environment of the higher education institution. At this stage, students at the third educational-scientific level rely on prevailing universal principles and values (respect for human dignity, freedom and autonomy, equality and justice, solidarity and mutual aid, honesty and responsibility) in their professional activities. They clearly understand the meaning

and character of the key ethical principles of their future profession, as they are effectively immersed in scientific-pedagogical activities that encompass all forms of academic engagement.

By the time of completing their professional training, future doctors of philosophy become aware of their individual life values and professional academic principles. The key principles include honesty, respect, tolerance, professionalism, transparency, confidentiality, responsibility, justice, and service to society, among others. Moreover, the future doctor of philosophy gradually begins to generate their own meanings in alignment with these accepted values.

Conclusions and perspectives. In summary, the formation of a culture of academic integrity among future doctors of philosophy incorporates an environmental component. This means creating and maintaining a professionally oriented educational and scientific environment within higher education institutions (HEIs) that fosters favorable conditions for the preparation and development of future doctors of philosophy in a socially localized subject context. This environment is geared toward developing professional knowledge, skills, and competencies while considering the necessary academic competencies. Such an environment should be maintained throughout the entire training of graduate students, serving as a systemic component that integrates the axiological potential

of all elements within the system to shape the ethical and value orientations of a culture of academic integrity among future doctors of philosophy. This encompasses a complex of sociocultural, psychological-pedagogical, and didactic-technological conditions and opportunities. Such an approach ensures the implementation of ethical norms within the system of professional training for future doctors of philosophy and promotes their personal and professional development through self-actualization, self-development, self-improvement, and the formation of meanings related to the culture of academic integrity based on recognized values. The process of environmental formation unfolds gradually. During the preparatory stage, the primary focus is on establishing normative legal frameworks for the interaction of parties, selecting qualified staff, ensuring ethical behavior among HEI personnel, and maintaining adequate infrastructure. In the integrative stage, adaptation to the requirements of the educational and scientific process and participation in socially beneficial initiatives are emphasized. The interactive stage stimulates professional, research, and civic engagement. The productive stage ensures an understanding of values, followed by their reproduction in professional activities.

Perspective aspect is to characterize the technological component of the system of academic integrity culture formation for PhDs.

BIBLIOGRAPHY

1. Білоус О. В., Самойленко П. В., Проектування індивідуальної освітньої траєкторії студента у ході педагогічної практики. *Актуальні питання природничо-математичної освіти*. Вип. 1(15). 2020. С. 83–91.
2. Братко М. Структура освітнього середовища вищого навчального закладу. *Наукові записки Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка*. Сер. : Педагогічні науки. 2015. Вип. 135. С. 67.
3. Бурак В. Г. Професійна підготовка майбутніх фахівців готельно-ресторанної справи: дефінітивний аналіз. *Педагогічний альманах* : збірник наукових праць. Херсон : КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти», 2020. Випуск 46. С. 124–131.
4. Волківська Д. А. Суб'єктний підхід до структури університетського середовища. *Дослідження молодих учених у контексті розвитку сучасної науки* : матеріали VI щорічної Всеукраїнської науково-практичної конференції. Київ. 2016. С. 10.
5. Ігнатович О. М., Татаурова-Осика Г. П., Шевенко А. М. Психологія професійної діагностики та професійного консультування : практичний посібник. Кропивницький. : Імекс-ЛТД, 2021. 131с.
6. Лобода О.Є. Феномен «освітнє середовище» з позицій сучасних підходів його осмислення. Освітній портал Класичного приватного університету. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. Запоріжжя. 2021 р., № 77, Т. 2. С. 19. URL: http://pedagogy-journal.kpu.zp.ua/archive/2021/77/part_2/5.pdf
7. МР ЗВО ПП АкДч Методичні рекомендації для закладів вищої освіти з підтримки принципів академічної доброчесності. URL: <https://osvita.ua/doc/files/news/622/62228/recomendatsii.pdf>
8. Новгородський Р. Г., Махоткіна Л. Б. Вивчення стану інтеграції студентської молоді в освітнє середовище закладу вищої освіти. *Наукові записки. Серія «Психолого-педагогічні науки»*. 2019. № 3. С. 66–74
9. Рябченко В. Університетське середовище та його вплив на розвиток особистості студента: актуалізація про-блеми з позиції світоглядно-компетентнісного підходу. *Університети і лідерство*. 2018. № 2. С. 72–116.

10. Свердан М.М., Свердан М.Р. Основи наукових досліджень : навчальний посібник. Чернівці : Рута, 2006. 352 с.
11. Тодорова І. Психологічні чинники толерантності студентів до академічної недоброчесності. *Психологія і особистість*. 2019. № 2. С. 116.
12. Федій О. Філософські підходи до осмислення категорії середовище. *Філософські обрії. Соціальна філософія. Філософія науки*. 2016. № 36. С. 88–97.
13. Цехмістрова Г. С. Основи наукових досліджень : навч. посіб. К. : ВД «Слово», 2003. 240 с.
14. Шейко В. М., Кушнарєнко Н. М. Організація та методика науководослідницької діяльності : підручник. 5-те вид., стер. К. : Знання, 2006. 307с.
15. Шишкіна Є. К., Носирєв О. О. Методологія наукових досліджень: навч. посіб. Х. : Вид-во «Діса плюс». 2014. 200 с.
16. Kuzmenko A., Biriukova D., Tiahlo N., Tiahlo L. Means of forming a Culture of academic integrity of post-graduate students: experience of Ukraine and the European Union. *Journal of curriculum and teaching*. Vol. 13, № 3, Special issue. 2024. Sciedu Press. P. 136–146 (Scopus)

REFERENCES

1. Bilous O.V., Samoylenko P.V. (2020). Proiektuvannia indyvidualnoi osvitoi traiektorii studenta u khodi pedahohichnoi praktyky [Designing an individual educational trajectory for students during pedagogical practice]. *Current Issues in Natural Science and Mathematics Education*. Issue 1(15). Pp. 83–91.
2. Bratko M. (2015). Struktura osvitnoho seredovyscha vyshchoho navchalnoho zakladu. [The structure of the educational environment in higher educational institutions]. *Scientific Notes of the Kirovohrad State Pedagogical University named after Volodymyr Vynnychenko. Series : Pedagogical Sciences*. Issue 135. P. 67.
3. Burak V.G. (2020). Profesiina pidhotovka maibutnikh fakhivtsiv hotelno-restoranoi spravy: definityvnyi analiz. [Professional training of future specialists in hotel and restaurant business: a definitive analysis]. *Pedagogical Almanac : Collection of Scientific Works*. Kherson : Kherson Academy of Continuing Education. Issue 46. Pp. 124–131.
4. Volkovska D.A. (2016). Subiektnyi pidkhid do struktury universytetskoho seredovyscha. [The subjective approach to the structure of the university environment]. *Research of Young Scientists in the Context of Modern Science Development. Materials of the VI Annual All-Ukrainian Scientific-Practical Conference*. Kyiv. P. 10.
5. Ihnatovych O.M., Tataurova-Osika H.P., Shevenko A.M. (2021). Psykholohiia profesiinoy diahnostryky ta profesiinoho konsultuvannia. [Psychology of professional diagnostics and career counseling]. *Practical Guide*. Kropyvnytskyi : Imeks-LTD. 131 p.
6. Loboda O.Ye. (2021). Fenomen “osvitnie seredovyshe” z pozytsii suchasnykh pidkhodiv yoho osmyslennia. [The phenomenon of “educational environment” from the perspective of modern approaches to its comprehension]. *Educational Portal of the Classical Private University. Pedagogy of Forming a Creative Personality in Higher and Secondary Schools*. Zaporizhzhia. No. 77, Vol. 2. p. 19. URL: http://pedagogy-journal.kpu.zp.ua/archive/2021/77/part_2/5.pdf
7. Metodychni rekomendatsii dlia zakladiv vyshchoi osvity z pidtrymky pryntsyviv akademichnoi dobrochesnosti. [Methodological recommendations for higher education institutions on supporting the principles of academic integrity]. URL: <https://osvita.ua/doc/files/news/622/62228/recomendatsii.pdf>
8. Novhorodskyi R.H., Makhotkina L.B. (2019). Vyvchennia stanu intehratsii studentskoi molodi v osvitnie seredovyshe zakladu vyshchoi osvity. [Study of the integration of student youth into the educational environment of higher education institutions]. *Scientific Notes. Series “Psychological and Pedagogical Sciences”*. No. 3. Pp. 66–74.
9. Riabchenko V. (2018). Universytetske seredovyshe ta yoho vplyv na rozvytok osobystosti studenta: aktualizatsiia problemy z pozytsii svitohliadno-kompetentnisnogo pidkhodu. [The university environment and its impact on student personality development: problem actualization from the worldview-competence approach]. *Universities and Leadership*. No. 2. Pp. 72–116.
10. Sverdhan M.M., Sverdhan M.R. (2006). *Osnovy naukovykh doslidzhen: Navchalnyi posibnyk*. [Fundamentals of Scientific Research: Textbook]. Chernivtsi : Ruta, 352 p.
11. Todorova I. (2019). Psykholohichni chynnyky tolerantnosti studentiv do akademichnoi nedobrochesnosti. [Psychological factors of students’ tolerance to academic dishonesty]. *Psychology and Personality*. No. 2. P. 116.
12. Fedii O. (2016). Filozofski pidkhody do osmyslennia katehorii seredovyshe. [Philosophical approaches to understanding the category of environment]. *Philosophical Horizons. Social Philosophy. Philosophy of Science*. No. 36. pp. 88-97.
13. Tsekhmistrova H.S. (2003). *Osnovy naukovykh doslidzhen*. [Fundamentals of Scientific Research]. Textbook. Kyiv : VD “Slovo”. 240 p.
14. Sheiko V.M., Kushnarenko N.M. (2006). *Orhanizatsiia ta metodyka naukovodoslidnytskoi diialnosti*. [Organization and Methodology of Research Activities]. Textbook. 5th ed., revised. Kyiv : Znannya, 307 p.
15. Shyshkina Ye.K., Nosyrev O.O. (2014). *Metodolohiia naukovykh doslidzhen*. [Methodology of Scientific Research] Textbook. Kharkiv : Disa Plus Publishing House. 200 p.

16. Kuzmenko A., Biriukova D., Tiahlo N., Tiahlo L. (2024). Means of forming a Culture of academic integrity of postgraduate students: experience of Ukraine and the European Union. *Journal of curriculum and teaching*. Vol. 13, № 3, Special issue. Sciedu Press. P. 136–146 (Scopus)

А. О. КУЗЬМЕНКО

кандидат філологічних наук, доцент, докторантка, Херсонський державний університет, м. Херсон, Україна

Електронна пошта: anastasiakuzmenko90@gmail.com

<http://orcid.org/0000-0003-1189-1438>

**ДРУЖНЄ ДО АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ СЕРЕДОВИЩЕ
ДЛЯ МАЙБУТНІХ ДОКТОРІВ ФІЛОСОФІЇ**

Середовище включає освітні, наукові та професійні компоненти, які разом сприяють розвитку знань, креативності та професійному саморозвитку майбутніх докторів філософії. Різноманіття тлумачень середовищ у вищій освіті відображає зусилля щодо створення оптимальних умов, які сприяють розкриттю креативного потенціалу студентів та їх особистісному зростанню. Об'єктом статті є культура академічної доброчесності майбутніх докторів філософії, а предметом – середовищний компонент системи формування культури академічної доброчесності у майбутніх докторів філософії. Мета статті – характеристика середовищного компонента системи формування культури академічної доброчесності для докторів філософії. Концепція професійно орієнтованого освітньо-наукового середовища для аспірантів інтегрує академічні, етичні та ціннісні компоненти для підтримки їхнього розвитку. Це середовище повинно еволюціонувати через чотири етапи: підготовчий, інтегративний, інтерактивний та продуктивний, кожен з яких спрямований на розвиток професійних компетентностей та академічної доброчесності. Підготовчий етап, що управляється працівниками університету, закладає основу для академічної підготовки, включаючи формування документів, планування ресурсів та аналіз ризиків. Ключовими компонентами цього етапу є кваліфікований кадровий склад, навчання з питань етики та забезпечення доступу до освітньої інфраструктури. Інтегративний етап починається з першого року аспірантури, коли аспіранти занурюються в академічне середовище, адаптуючись до нових викликів і узгоджуючи свої особисті цінності з системою. Цей етап сприяє етичному зростанню через професійні дисципліни, етику досліджень та позакласну діяльність, спрямовані на формування етичної поведінки та самореалізації. Активна участь у культурних, соціальних та гуманітарних ініціативах підвищує їхній творчий потенціал та розуміння професійних цінностей. Співпрацюючи з досвідченими викладачами та дослідниками, аспіранти зміцнюють свою академічну доброчесність і лідерські навички, вносячи свій внесок у дослідницькі інновації та суспільні проблеми. Це динамічне середовище сприяє всебічному розвитку майбутніх науковців, забезпечуючи їхню етичність та гармонійність. Заклучний продуктивний етап відбувається на третьому та четвертому курсах аспірантури, зосереджуючи увагу на вдосконаленні професійних навичок через освітню, наукову та позакласну діяльність. Аспіранти активно займаються викладанням, дослідженнями та академічними проектами, поглиблюючи свої знання та вносячи свій внесок в академічне середовище. Вони інтерналізують ключові етичні принципи, такі як чесність, відповідальність та професіоналізм, застосовуючи їх у своїй академічній та професійній діяльності. До кінця своєї підготовки майбутні доктори філософії укріплюють свої особисті та професійні цінності, узгоджуючи їх з універсальними принципами та генеруючи власні значення у своїй сфері.

Ключові слова: академічна доброчесність, освітнє середовище, наукове середовище, професійне середовище, університетське середовище, доктор філософії, вищий навчальний заклад.

ТЕОРІЯ ОСВІТИ Й НАВЧАННЯ

УДК 37.091

DOI <https://doi.org/10.52726/as.pedagogy/2024.3.2>

Г. М. ДАВИДЮК

викладач природничо-математичних дисциплін,

Комунальний заклад вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради, м. Луцьк, Україна

Електронна пошта: hdavydyuk@lpc.ukr.education

<http://orcid.org/0000-0001-9910-7673>

О. Т. ТРАЧ

викладач природничих дисциплін,

Комунальний заклад вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради, м. Луцьк, Україна

Електронна пошта: otrach@lpc.ukr.education

<http://orcid.org/0000-0002-3832-4276>

ЛЕПБУКІНГ ЯК ОДНА ІЗ МЕТОДИК ПРОЕКТНОГО НАВЧАННЯ ПРИРОДНИЧИХ ДИСЦИПЛІН У ПЕДАГОГІЧНОМУ КОЛЕДЖІ

У статті з'ясовано, що методика лепбуків розкриває потенціал здобувача освіти, формує ключові вміння і навички, враховує навчальні компетентності. Ефект від упровадження лепбуків на різних етапах вивчення тем природничих дисциплін полягає в тому, що охоплює різні сфери діяльності, а саме: пошукові методи, узагальнення і систематизацію. Інноваційність методики лепбуку полягає в поєднанні дослідницького, проектного, творчого, технологічного, естетичного, інформаційного напрямків діяльності.

Лепбук – це підсумковий етап самостійної пошукової роботи, яку студент виконує в процесі вивчення теми. Головне привчити здобувачів освіти накопичувати і систематизовувати матеріал не лише тоді, коли вивчається тема, а й поповнювати його безперервно. Це крок до того, щоб вони самостійно отримували знання, формували вміння і навички для майбутньої професійної діяльності. Створення лепбука сприяє реалізації діяльнісного підходу у навчанні майбутніх педагогів, адже методика передбачає активізацію самостійної пізнавальної діяльності студентів, а також формування умінь співпрацювати, ефективно комунікувати, взаємодіяти, проявляючи емпатію, підтримку та партнерство.

Виховний потенціал роботи над створенням лепбуків розкривається в інтеграції завдань естетичного, трудового, розумового, морального, екологічного, громадянського напрямів виховання. Унікальність виготовлення лепбука в тому, що його кожний виготовляє під свій власний смак за власним дизайном.

Відповідно до концепції Нової української школи сучасний вчитель повинен володіти інноваційними підходами, методиками навчання дітей, бути мобільним і гнучким у доборі нових форм і методів навчальної роботи. Отримані результати дослідження дозволяють рекомендувати лепбукінг як одну з методик при вивченні природничих дисциплін у педагогічному коледжі.

Ключові слова: проектна діяльність, лепбук, лепбукінг, ключові компетентності, майбутні педагоги.

Постановка проблеми. На сьогодні виникла нагальна потреба у вихованні активної і креативної молоді, яка швидко орієнтується в нових вимогах часу, легко застосовує набуті знання в практичній діяльності, здатна до самоосвіти і саморозвитку.

Серед важливих якостей сучасної молоді виокремлюємо критичне мислення, наявність творчих здібностей, прагнення до пошукової

діяльності. Тому традиційне репродуктивне навчання майбутніх педагогів потребує інноваційних змін.

Крім того, суттєвих змін зазнає сама система початкової освіти. Важливий аспект підготовки майбутніх вчителів початкових класів «навчити вчитися самому». Тому перед викладачами стоїть завдання пошуку нестандартних форм взаємодії із здобувачами освіти.

Найперспективнішим складником освітнього процесу у ЗВО сьогодні вважається проектна діяльність, яка сприяє активізації пізнавальних інтересів студентів, створює сприятливі умови для самовдосконалення і самореалізації розвитку творчих здібностей. Одним із перспективних різновидів методу проектів може стати лепбук. Лепбукінг можна вважати питомим складником проектної діяльності. Основний принцип такого проектного навчання – це міждисциплінарний підхід, тобто та ж інтеграція, що лежить в основі лепбуку [Дьоміна].

Мета статті: висвітлити теоретичні основи та окреслити методичні особливості застосування лепбуків на заняттях з природничих дисциплін у педагогічному коледжі.

Аналіз досліджень і публікацій. Основні ідеї проектної технології виникли ще у 20-тих роках минулого століття в США. Основоположником цієї теорії вважають американського філософа Дж. Дьюї, який запропонував будувати навчальний процес на активній основі через діяльність учнів з урахуванням їхньої зацікавленості.

Продовжував втілювати задуми Дж. Дьюї його учень В. Кілпатрік. Він намагався організувати активну пізнавальну діяльність на основі їхнього спільного пошуку в процесі роботи над проектом. Запропоновану технологію активно використовують у практиці американських шкіл.

Метод проектів входить і в практику вітчизняної школи. Впровадження лепбука, як різновиду проектної діяльності, розглядала Д. Гатовська, яка наголошувала на доцільності його використання [Гатовська: 162-164].

Д. Ляшенко говорить про всебічний розвиток особистості, що реалізується завдяки лепбуку [Ляшенко]. А О. Крігер наголошує на використанні лепбуку як засобу розвитку дослідницьких вмінь та навичок [Крігер].

Різні аспекти питань, впроваджених в практику проектних технологій і, зокрема лепбуків, висвітлено в працях Л. Ващенко, О. Зосименко, О. Пометун, А. Хуторського та ін.

Результати та дискусії. За Новим Державним стандартом базової освіти в галузі «Природознавство» реалізація природного компоненту передбачає формування життєвої та фахової компетентностей за рахунок впровадження методу проектів, що об'єднує теорію і прак-

тику, знання і вміння здобувачів освіти і можливість їх застосування в подальшій професійній діяльності з молодшими школярами.

Базовий принцип НУШ – інтеграція. Покоління сучасних дітей «Альфа» перебувають у постійному русі. Вони гіперактивні, тому потребують швидкої зміни видів діяльності. Саме такий вид роботи, як лепбукінг, може вважатися для них найбільш виправданим.

Навчання у педагогічному коледжі вважається одним із видів пізнавальної діяльності, основою якого становить тісний зв'язок з новітніми засобами інтеграції. Тому при підготовці до занять студенти переважно користуються інтернет-ресурсами, комп'ютерами, звідки вони копіюють готові повідомлення.

А лепбук допомагає навчитись ставити перед собою завдання, знаходити способи їх виконання, сприяє розвитку вмінь досліджувати, узагальнювати.

Дуже важко втримати увагу студента лише теорією, розбавленою лабораторними або практичними заняттями. Важливо урізноманітнити їх діяльність так, щоб опанування науковими знаннями відбувалося з цікавістю. Проекти лепбук розкривають велике коло діяльності під час занять природничого змісту, а саме: хімії, біології, географії, анатомії. При цьому ключовими моментами даного процесу постає практична діяльність здобувача освіти як самостійна, так і за допомогою педагога, який, в свою чергу, має вміти правильно добирати та компонувати засоби та методи навчання.

Саме тому у своїй педагогічній діяльності ми використовуємо лепбук як один із сучасних засобів, що дозволяє поєднати проектну дослідницьку і практичну діяльність та слугує дидактичним наочним посібником, що сприяє кращому засвоєнню навчального матеріалу.

Лепбук (lapbook) в перекладі з англ. «lap» – коліно, «book» – книжка. Дослівно – це книжка на колінах. По-іншому – це інтерактивна папка, тематична папка, саморобна папка чи книжка з кишеньками, віконечками.

Вперше виготовлення таких книжечок використала у своїй домашній школі письменниця з Вірджинії Теммі Дабі. Вона узагальнила досвід Діни Зайк, яка запропонувала використовувати складені аркуші, на яких був матеріал теми в різних цікавих подачах, іграх, малюнках тощо.

Звичайно, американці не винайшли щось нове, адже книжки-іграшки для малюків і молодших школярів були завжди. Але завдяки американським домашнім школам лепбук виділився в окремий навчальний жанр.

Лепбук – це новітній спосіб організації навчальної діяльності. Це гра, творчість, пізнання, дослідження нового; повторення, закріплення, систематизація вивченого і просто цікавий вид колективної діяльності викладача і студентів. Його можна розглядати як фінальний етап самостійної дослідницької роботи здобувачів освіти в ході вивчення теми.

Створення лепбука допомагає не тільки систематизувати і закріпити матеріал, але в подальшому дозволить швидко «освіжити» в пам'яті пройдені теми. «Єдине, що для виготовлення лепбука потрібний час, фантазія, зусилля та відсутність ліні» [Плячок, Олійник: 10].

Під створенням лепбуку розуміють процес пошуку, опрацювання, збереження та представлення (візуалізація різними способами) цікавої інформації з певної теми.

Робота над створенням лепбука може тривати від одного дня до кількох тижнів.

Лепбук – це папка. А4 в складеному вигляді і А3 у відкритому вигляді. В неї вклеюють кишеньки, книжки-розкладачки, віконця, деталі. Готові шаблони кишенок для лепбуків містяться в інтернеті. Багато матеріалів є на сайті Всеосвіта.

Якщо для початкової та базової школи цікавим стане виготовлення «фізичних» лепбуків (потрібно картон, папір, клей, маркери тощо), то для старшої і вищої школи доцільним буде запропонувати виготовити лепбук за допомогою інформаційно-комунікативних технологій. Для цього підійдуть такі програмні засоби: Microsoft, Soft Office, Power Point, Canva, Vista, Create, Easellu, Figme. Якщо мова йде про такі он-лайн лепбуки, то їх компонентами є відео і гіперпосилання [Ковтанюк, Криворучко].

Робота з лепбуком передбачає такі етапи:

1. Постановка проблеми. Формування теми.
2. Складання плану.
3. Створення макету лепбука.

4. Наповнення лепбука (багатошарова книга, книга-гармошка, книга-віяло, книга-конверт тощо).

5. Збір інформації та матеріалу (тексти, вправи, ігри, кросворди, ребуси, логічні питання, пазли, лабіринти, дидактичні ігри, мапи, схеми).

Щоб заповнити папку, студентам потрібно виконати певні завдання, провести спостереження, вивчити запропонований матеріал.

Лепбук – це підсумковий етап самостійної пошукової роботи, яку студент виконує в процесі вивчення теми. Головне привчити здобувачів освіти збирати матеріал не лише тоді, коли вивчається тема, а й поповнювати його безперервно. Це крок до того, щоб вони самостійно отримували знання, формували вміння і навички для майбутньої професійної діяльності.

Унікальність виготовлення лепбука в тому, що його кожний виготовляє під свій власний смак за власним дизайном.

Отже, лепбук дає можливість від практики механічного заучування матеріалу переходити до використання способів поступового запам'ятовування у процесі роботи «структурування матеріалу і представлення його у яскравому візуальному вигляді. Причому, чим більше елементів містить лепбук, тим цікавішим він є» [Букіна: 152–156].

Висновки. Лепбук показує, що вчитись цікаво. Він інформативний, цікавий, багатофункціональний, сприяє розвитку уяви, творчості, естетичних смаків. Методика використання технології «лепбук» розвиває уяву, пам'ять; забезпечує вироблення вміння порівнювати, виділяти характерні властивості предметів, узагальнювати їх за певною ознакою, сприяє розвитку креативності, вміння добирати, систематизувати інформацію, критично мислити; дозволяє краще сприймати та ефективніше засвоювати навчальний матеріал; вчить самостійності.

Отже, лепбук як різновид методу проєктів – це педагогічна технологія, зорієнтована не тільки на інтеграцію знань, але і на застосування цих знань у майбутній діяльності з молодшими школярами, тому що відкриває двері у світ творчості дитини.

ЛІТЕРАТУРА

1. Букіна І. Лепбук як засіб реалізації проєктної діяльності на уроках історії. Освітні інновації: філософія, психологія, педагогіка: зб. наук. ст. у 2 т., м. Суми. Суми. 2020. С. 152-156.
2. Гатовська Д.А. Лепбук як засіб навчання в умовах освітньої системи. Меркурій. 2015. С. 162-164.
3. Дьоміна І. Проєктне навчання: коротко про головне. URL: <https://nus.org.ua/view/proektne-navchannua-Korotko-pro-golovne/>. (дата доступу 15.07.2024).

4. Касьян О. Візуалізація як засіб активізації пізнавальної діяльності здобувачів освіти. актуальні питання сучасної педагогіки: творчість, майстерність, професіоналізм: матеріали III Міжнародної наук.-практ. конференції, м. Кременчук. 18 травня 2022 р. Кременчук, 2022. С. 142-150.
5. Ковтанюк М.С., Криворучко І.І. Візуалізація навчального контенту при викладанні інформативних дисциплін. Наука. Освіта. Молодь: матеріали ХІУ Всеукр. наук. конф. студентів та молодих науковців. М. Умань. 26-27 березня 2021р. Умань. 2021. С. 182-185.
6. Крігер О.А. Лепбук як засіб формування дослідницьких умінь в учнів 4-х класів на уроках природознавства. Кривий Ріг. 2018. 70 с.
7. Ляшенко К.І. Лепбук як одна із форм реалізації міждисциплінарного підходу під час навчання в початковій школі. https://urok.osvita.ua/materials/edu_technology/61061/ (дата доступу 12.07.2024).
8. Пляцок А.О. Олійник В.В. Використання технології «лепбук» в роботі з дошкільнятами: навч.-метод. посібник (електронний ресурс). Вінниця: ММК, 2017. Режим доступу: <http://dorobok.edu.vn.ua/article/pdf/2043>.

REFERENCES

1. Bukina, I. (2020). *Lapbook as a means of implementing project activities in history lessons. Educational innovations: philosophy, psychology, pedagogy*: collection of scientific articles in 2 volumes, Sumy. Sumy. P. 152-156.
2. Gatovska, D.A. (2015). Lapbook as a means of learning in the conditions of the educational system. Mercury. P. 162-164.
3. Dyomina I. Project learning: briefly about the main thing. URL: [https://nus.org.ua/view/proektne – navchannua – Korotko – pro – glavne/](https://nus.org.ua/view/proektne-navchannua-Korotko-pro-golovne/). (access date 07/15/2024).
4. Kasyan, O. (2022). *Visualization as a means of activating the cognitive activity of students. Current issues of modern pedagogy: creativity, mastery, professionalism*: materials of the III International Scientific-Practical Conference, Kremenchuk. May 18, 2022 Kremenchuk. P. 142-150.
5. Kovtanyuk M.S., Kryvoruchko I.I. (2021). *Visualization of educational content when teaching informative disciplines. Science. Education. Youth*: materials of the KhIU All-Ukrainian scientific conference of students and young scientists. M. Uman. March 26-27. Uman. P. 182-185.
6. Krieger, O. A. (2018). Lapbook as a means of forming research skills in 4th grade students in science lessons. Kryvyi Rih. 70 p.
7. Lyashenko K.I. Lapbook as one of the forms of implementing an interdisciplinary approach during primary school education. https://urok.osvita.ua/materials/edu_technology/61061/ (access date 12.07.2024).
8. Plyatsok, A. O. Oliynyk, V.V. (2017). Using the «lapbook» technology in working with preschoolers: teaching-methodical manual (electronic resource). Vinnytsia: MMK. Access mode: <http://dorobok.edu.vn.ua/article/pdf/2043>.

H. M. DAVIDYUK

Senior Lecturer, Municipal Higher Educational Institution “Lutsk Pedagogical College”
of the Volyn Regional Council, Lutsk, Ukraine
E-mail: hdavdyuk@lpc.ukr.education
<http://orcid.org/0000-0001-9910-7673>

O. T. TRACH

Senior Lecturer, Municipal Higher Educational Institution “Lutsk Pedagogical College”
of the Volyn Regional Council, Lutsk, Ukraine
E-mail: otrach@lpc.ukr.education
<http://orcid.org/0000-0002-3832-4276>

LEPBOOKING AS ONE OF THE METHODS OF PROJECT-BASED TEACHING OF NATURAL DISCIPLINES IN PEDAGOGICAL COLLEGE

The article reveals that the lapbook methodology reveals the potential of the student, forms key skills and abilities, and takes into account educational competencies. The effect of introducing lapbooks at different stages of studying the topics of natural disciplines is that it covers different areas of activity, namely: search methods, generalization and systematization. The innovativeness of the lapbook methodology lies in the combination of research, design, creative, technological, aesthetic, and informational areas of activity. A lapbook is the final stage of independent search work that a student performs in the process of studying a topic. The main thing is to teach students to accumulate and systematize

material not only when the topic is being studied, but also to replenish it continuously. This is a step towards their independent acquisition of knowledge, formation of skills and abilities for future professional activity. Creating a lapbook contributes to the implementation of an activity approach in the training of future teachers, because the methodology involves the activation of independent cognitive activity of students, as well as the formation of skills to cooperate, effectively communicate, interact, showing empathy, support and partnership.

The educational potential of work on the creation of lapbooks is revealed in the integration of the tasks of aesthetic, labor, intellectual, moral, environmental, civic areas of education. The uniqueness of making a lapbook is that everyone makes it to their own taste according to their own design.

According to the concept of the New Ukrainian School, a modern teacher must have innovative approaches, methods of teaching children, be mobile and flexible in the selection of new forms and methods of educational work. The results of the study allow us to recommend lapbooking as one of the methods for studying natural disciplines in a pedagogical college.

Key words: project activity, lapbook, lapbooking, key competencies, future teachers.

УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ОСВІТИ

УДК 378.091.093.5:[001.895:62]-025.27]:005.52](477)(045)

DOI <https://doi.org/10.52726/as.pedagogy/2024.3.3>

С. П. БАЖАН

*кандидат педагогічних наук, доцент кафедри філософії та українознавства,
Навчально-науковий інститут «Український державний хіміко-технологічний університет»
Українського державного університету науки і технологій, м. Дніпро, Україна
Електронна пошта: 2017bazhan.s@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0002-5739-4616>*

АНАЛІЗ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ТЕХНІЧНИМ ОСВІТНЬО-НАУКОВИМ КЛАСТЕРОМ

Стаття присвячена комплексному аналізу системи управління технічним освітньо-науковим кластером (надалі – ТОНК), утвореного на базі університету.

Наведена характеристика системи управління ТОНК, яка включає в себе ключові аспекти управління: стратегічне управління (формування місії, візії, цілей, розробка стратегії розвитку), організаційне управління (структура, процеси, персоналу), фінансове управління (бюджетування, фінансування проєктів, облік) та інноваційне управління (стимулювання наукових досліджень, комерціалізація результатів, захист інтелектуальної власності), що є основою для подальшого розроблення моделі ефективного управління кластером, яка враховуватиме специфіку його діяльності та зовнішнього середовища.

Проведене дослідження дозволило проаналізувати особливості управління ТОНК та виявити ключові взаємозв'язки між стратегічним плануванням, організаційною структурою та інноваційною діяльністю. Ми встановили, що ефективність ТОНК безпосередньо залежить від чіткого визначення стратегічних цілей, гнучкої організаційної структури, здатності адаптуватися до змін та стимулювання інновацій. Отримані результати свідчать про те, що саме поєднання цих факторів забезпечує сталий розвиток кластера та його конкурентоспроможність.

Однак, незважаючи на наявність усіх необхідних компонентів управління, кластер стикається з низкою проблем, таких як недостатнє фінансування інноваційних проєктів, відсутність ефективних механізмів координації між учасниками та низький рівень комерціалізації наукових розробок. Саме тому розробка ефективної моделі управління ТОНК є нагальною потребою в контексті реформи системи освіти України, де ефективне управління є запорукою його успішного розвитку кластера.

На основі проведеного аналізу сформульовано пропозиції щодо вдосконалення системи управління кластером. Наше дослідження може бути використане для розробки ефективних стратегій управління ТОНК в різних секторах економіки та сприяти розвитку інноваційної екосистеми в Україні.

Мета статті: виявити та здійснити аналіз ключових факторів, що впливають на ефективність управління ТОНК.

Ключові слова: технічний освітньо-науковий кластер, система управління, стратегічне планування, інновації, комерціалізація, ефективність.

Постановка проблеми. Незважаючи на значний потенціал ТОНК як рушійної сили інноваційного розвитку регіону, їх ефективність значною мірою залежить від якості управління. Сучасні українські ТОНК стикаються з рядом проблем, таких як недостатнє фінансування, слабка координація між учасниками та низький рівень комерціалізації наукових розробок. Це свідчить про необхідність розробки ефективної моделі управління, яка б враховувала специфіку кластерів та сприяла їхньому стабільному розвитку.

Розуміння процесів, що відбуваються в ТОНК, є необхідною умовою для розробки ефективної державної політики в галузі інновацій. Дослідження системи управління ТОНК дозволить виявити потенційні слабкі місця в управлінні освітніми кластерами та запропонувати механізми для їх усунення. Це, в свою чергу, сприятиме підвищенню конкурентоспроможності національної економіки та соціально-економічному розвитку регіонів, де утворені та діють такі кластери.

Значимо, що на сьогоднішній день в Україні немає єдиної, чітко визначеної моделі

ТОНК. Це призводить до розбіжностей у підходах до управління, ускладнює обмін досвідом та узагальнення результатів. Українські ТОНК недостатньо інтегровані в міжнародні освітні мережі, що обмежує їх доступ до міжнародних ринків освітніх послуг, технологій та інвестицій. В українському суспільстві та бізнес-середовищі часто відсутня достатня культура інновацій, що ускладнює комерціалізацію наукових розробок та створення нових технологічних продуктів. Глобалізація, цифрова трансформація та інші зміни у зовнішньому середовищі вимагають від ТОНК постійної адаптації та розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Проведене нами дослідження виявило, що питання процесу управління ТОНК до цього часу залишалися недостатньо вивченими, що зумовило актуальність нашого дослідження. Однак, у цій галузі вже було проведено ряд важливих досліджень. Зокрема, Мирослав Жижка, розглядав як відмінності, так і спільні риси між промисловими районами та промисловими кластерами. Він представляє типологію кластерів відповідно до різних аспектів і характеризував обставини їх утворення природним шляхом або через ініціативи кластерів [Zizka M., Pelloneova N., Skala M. 2021]. Хоча Жижка в основному зосереджувався на промислових кластерах, його ідеї про роль кластерів у стимулюванні інновацій та економічного зростання є релевантними і для освітніх кластерів. Проте, наші системні дослідження саме ТОНК, які поєднують освітню, наукову та інноваційну складові, є відносно новим напрямком.

Френк Ньюман, підкреслює важливість адаптивності та гнучкості таких кластерів для успішного функціонування в динамічному ринковому середовищі. За його дослідженнями, освітні кластери, які здатні швидко реагувати на зміни ринкових потреб та технологічні виклики, мають більші шанси на успіх. Ньюман також акцентує на ролі університетів як ключових гравців в освітніх кластерах, які сприяють створенню нових знань та їхній комерціалізації [Newman F., Couturier L., Scurry J. 2010.] Дослідження Ньюмана надають цінну основу для розуміння того, як будувати ефективні освітні кластери в Україні. Однак, для успішної реалізації цієї концепції необхідно враховувати

специфіку нашої країни та розробляти власні моделі розвитку кластерів.

Дослідження Хосе Луїса Ерваса-Олівера підтверджує, що кластери є ефективним інструментом для досягнення сталого розвитку. Співпраця всередині кластерів дозволяє впроваджувати інновації у промисловій та соціальній сфері, що сприяє змінам у мультиסקалярних інституційних системах. Завдяки розробці спеціальної політики в галузі сталого розвитку кластерів, вдається досягти колективних змін та забезпечити більш стійкий розвиток регіонів [Hervas-Oliver J. L., Chamizo F., Rojas R. 2024.]. Дослідження Хосе Луїса Ерваса-Олівера про вплив кластерів на інновації та сталий розвиток промисловості відкриває широкі перспективи для реформування української освіти. Створення освітніх кластерів, що об'єднують університети, бізнес та інші зацікавлені сторони, дозволить розробляти інноваційні навчальні програми, сприятиме співпраці з бізнесом та забезпечить більш тісний зв'язок освіти з потребами ринку праці. Впровадження інноваційних методів навчання та фокус на сталому розвитку освіти допоможуть підготувати конкурентоспроможних фахівців, які зможуть успішно працювати в сучасному світі. Таким чином, дослідження Ерваса-Олівера пропонує нам цінні інсайди для створення більш ефективної та орієнтованої на майбутнє системи освіти в Україні.

Дослідження Ліліани Фонсеки демонструє, що університети все частіше беруть на себе нові ролі, такі як консультації та посередництво. Однак, активність університетів значною мірою залежить від конкретного регіону та внутрішніх особливостей університету, а також від таких факторів, як політичний контекст та наявність ресурсів [Fonseca L., Nieth L. 2021.]. Ці висновки актуальні для України, де університети можуть відігравати значно більшу роль у розвитку регіонів. Проте, для цього необхідно подолати ряд бар'єрів, таких як недостатнє фінансування, відсутність чітких механізмів співпраці з бізнесом та органами влади, а також внутрішня консервативність університетів

Маржолейн Каніельс провила чи мало досліджень що зосереджені на застосуванні наукових технологій у виробництві та на дослідженні регіонального впливу контрактних і спільних

досліджень вищих навчальних закладів. Вона доводила, що роль вищих навчальних закладів як розбудовників регіональної інноваційної системи загалом недостатньо досліджена. Використовуючи мережевий аналіз, було визначено низку факторів, які стосуються характеристик закладів вищої освіти, регіональних фірм та навколишнього середовища, в якому вони знаходяться. Вона довила, що заклади вищої освіти відіграють центральну роль у формуванні інноваційної екосистеми регіону, але їхній вплив залежить від багатьох факторів, таких як розмір університету, спеціалізація, рівень інтеграції з регіональною економікою та наявність підтримки з боку держави. Каніельс підкреслює, що для того, щоб університети могли ефективно сприяти розвитку регіону, необхідна чітка державна політика, спрямована на створення сприятливого середовища для інновацій. Це передбачає не лише фінансову підтримку, але й розробку відповідних нормативно-правових актів, створення мереж співпраці та стимулювання підприємництва [Caniëls M., Bosch H. 2011].

Зазначимо, що ефективна взаємодія університетів і підприємств є одним з ключових факторів успіху ТОНК. Щоб залишатися актуальними і ефективними, університети, що входять до складу кластерів, повинні постійно розвиватися і адаптуватися до нових умов. Це вимагає не тільки інвестицій в матеріально-технічну базу та нові технології, але й зміни в мисленні та культурі університетського співтовариства. Такий підхід дозволить університетам краще відповідати на потреби бізнесу, сприяти комерціалізації наукових розробок та створювати нові робочі місця.

Виклад основного матеріалу. В процесі нашого дослідження ми визначили, що управління ТОНК – це комплексний процес, спрямований на створення та підтримку сприятливого середовища для інновацій, що поєднує зусилля університетів, наукових установ та підприємств. Ефективне управління ТОНК передбачає розробку та реалізацію спільних проєктів, створення інноваційної інфраструктури, залучення інвестицій та стимулювання розвитку нових технологій. Стратегічне планування, організаційна структура, фінансове управління та інноваційна діяльність є взаємопов'язаними компонентами цієї системи, що постійно адап-

тується до змін зовнішнього середовища, таких як розвиток технологій, зміни на ринку праці та державна політика.

В системі управління ТОНК ключовими є стратегічне управління спрямоване на формування стратегії кластеру, визначення місії та цілей кластеру, а також формулювання стратегічних напрямків розвитку, що відповідають потребам технічної освіти та науки.

Місія ТОНК визначає його основне призначення, цілі ТОНК конкретизують його місію та визначають, чого він хоче досягти в майбутньому. Стратегія розвитку ТОНК визначає, як ТОНК досягне своїх цілей і включає в себе аналіз сильних та слабких сторін кластеру, оцінку можливостей та загроз. Важливо враховувати динаміку ринку праці та технологічні тенденції для визначення найбільш перспективних напрямків.

Стратегічне управління ТОНК є фундаментальним процесом, спрямованим на формування довгострокової перспективи розвитку кластера та забезпечення його конкурентоспроможності в динамічному середовищі. Цей процес включає кілька основних компонент. Перша, визначення основного призначення кластера, його місця в регіональній та національній інноваційній системі, а також цінностей, якими керуються учасники кластера. Друга, розробка кількісних і якісних показників, які мають бути досягнуті кластером у середньостроковій та довгостроковій перспективі. Цілі мають бути – конкретними, вимірними, досяжними, релевантними та обмеженими у часі. Третя, створення детального плану дій, який описує, як кластер досягне своїх цілей. Стратегія має враховувати внутрішнє середовище кластера – сильні і слабкі сторони та зовнішнє середовище – можливості і загрози. Четверта, системний аналіз сильних і слабких сторін кластера, а також можливостей і загроз, які існують у зовнішньому середовищі. Цей аналіз дозволяє визначити конкурентні переваги кластера та потенційні ризики. П'ята, вибір найбільш перспективних напрямків розвитку кластера на основі аналізу SWOT, як інструменту стратегічного планування та врахування динаміки ринку праці, технологічних трендів та потреб регіону [Antoniadou, M., Kanellou, A. 2024 : 753–766]. Шоста, розробка

системи регулярного моніторингу виконання стратегії та оцінки досягнутих результатів. Це дозволяє вчасно виявляти відхилення від запланованого курсу та вносити необхідні корективи. Сьома, встановлення ефективних механізмів координації діяльності всіх учасників кластера, стимулювання співпраці між університетами, підприємствами, органами влади та іншими зацікавленими сторонами. Восьма, стимулювання інноваційної діяльності в межах кластера, створення умов для розробки нових продуктів, технологій і послуг. Дев'ята, врахування соціальних аспектів розвитку кластера, сприяння вирішенню соціальних проблем регіону.

Отже, стратегічне управління ТОНК є безперервним процесом, який вимагає постійного адаптування до змін зовнішнього середовища та внутрішніх умов кластера.

Розглянемо організаційне управління ТОНК, як галузь досліджень, яка вивчає процеси та структури управління освітніми кластерами.

Організаційне управління ТОНК є одним з ключових елементів його ефективного функціонування. Воно визначає структуру взаємодії між учасниками, процеси прийняття рішень та управління ресурсами, а також роль персоналу в досягненні цілей кластера.

Організаційна структура освітніх кластерів може варіюватися залежно від його масштабу, складності та специфіки діяльності. Саме ТОНК включає такі основні елементи, як управлінський орган, робочі групи, секретаріат. Наприклад, рада кластера або директорат кластеру приймає стратегічні рішення та координує діяльність кластера; робочі групи в кластері створюються для виконання конкретних завдань, таких як розробка спільних проєктів, проведення досліджень, маркетинг тощо. Забезпечує адміністративну підтримку діяльності кластера, веде документацію, організовує заходи – секретаріат.

Наведена структура обумовлена статутом (положенням) про кластер, який затверджується керівним органом кластера і детально описує його організаційну структуру, повноваження органів управління, права та обов'язки членів. Статут є основоположним документом кластера і забезпечує його стабільність та прозорість. При цьому, структура кластера повинна бути гнучкою і дозволяти адаптацію до

змін зовнішнього середовища та нових стратегічних цілей.

Існує кілька загально відомих типів організаційних структур кластерів: функціональна структура – організація побудована за функціональною ознакою, наприклад, відділи маркетингу, фінансів, досліджень; проєктна структура – організація побудована навколо проєктів, кожен з яких має свою команду та ресурси; матрична структура – комбінація функціональної та проєктної структур [Rubio-Andrés M., Abril C. 2024 : 1–18].

В кластері типу ТОНК, процес управління який ми досліджуємо, є сенс у використанні комбінації різних типів організаційних структур, що дозволяє поєднувати переваги функціональної, проєктної та мережевої структур. Така гнучка модель забезпечує ефективну координацію між різноманітними учасниками кластера, включаючи заклади освіти, наукові підрозділи, технопарки та підприємства, і дозволяє швидко адаптуватися до змін зовнішнього середовища. Однак, така структура вимагає ретельної координації та ефективних механізмів управління.

Процес організаційного управління ТОНК є циклічним і включає розробку довгострокової стратегії розвитку кластера, планування та управління фінансовими ресурсами, ініціацію, планування, виконання, моніторинг та завершення проєктів, управління персоналом, обмін інформацією між учасниками кластера за допомогою сучасних технологій та оцінку ефективності діяльності кластера з метою внесення необхідних змін. Тут, особлива увага з боку керівництва кластеру, має приділятися координації та співпраці між різними учасниками кластера для досягнення спільних цілей.

Ефективність організаційного управління ТОНК безпосередньо залежить від кваліфікації та мотивації персоналу керівних органів кластера. Менеджери проєктів, маркетингологи, економісти, юристи та інші фахівці повинні не лише володіти високим рівнем професійних знань і навичок, а й демонструвати здатність до командної роботи, стратегічного мислення та адаптації до змін. Їхні спільні зусилля мають бути спрямовані на забезпечення юридичного супроводу діяльності кластера, фінансового

контролю, проведення маркетингових досліджень та розробку ефективних стратегій. Організаційне управління ТОНК є складним і багатограним процесом, який вимагає системного підходу. Ефективна організаційна структура, чітко визначені процеси та кваліфікований персонал є запорукою успішного функціонування кластера.

У сфері теорії та практики організаційного управління освітніми кластерами ми сформулювали власні погляди на основні принципів та підходів до управління ТОНК та врахували специфіку українських умов.

Так, припускаємо одночасне використання кількох організаційних структур в управлінні ТОНК. Централізована структура, у такій структурі управління освітнім кластером здійснюється однією організацією, де, в нашому випадку, така організація – університет. Децентралізована структура, має децентралізовану форму управління ТОНК що здійснюється декількома організаціями. Ці організації об'єднані в освітню мережу – навчально-наукові інститути університету та коледжі, представники яких входять в керівний орган кластеру, який виконує певні управлінські функції. Гібридна структура, є поєднанням централізованої та децентралізованої структур. У гібридній структурі управління кластером здійснюється однією організацією, але ця організація діє в тісній співпраці з усіма учасниками кластеру – технопарками, підприємствами, освітніми та науковими підрозділами університету.

Зауважимо, що вибір організаційної структури ТОНК залежить від розміру кластера. Чим більший кластер, тим більш складною має бути його організаційна структура, де організаційна культура кластера прямо впливає на вибір його організаційної структури. Цілі та завдання кластера також визначають його організаційну структуру. На нашу думку, організаційне управління спрямоване на створення оптимальної організаційної структури, яка забезпечить ефективну взаємодію між освітніми і науковими установами, бізнесом та громадськістю. Саме організаційна структура забезпечує ефективне оперативне управління кластером та включає в себе процеси планування, виконання та контролю [Vembenek V., Piesuch T. 2014].

Оперативне управління ТОНК має спиратися на ефективні системи і технології, які

дозволяють автоматизувати виконання окремих процесів і збирати та аналізувати дані про діяльність кластеру тощо. Саме органи управління кластера можуть відігравати тут, важливу роль. Органи управління можуть надавати фінансування для реалізації проєктів, які сприяють розвитку кластеру, встановлювати правила та норми, які регулюють діяльність кластеру і можуть надавати підтримку учасникам кластеру у вирішенні їхніх проблем [Franco M., Esteves L., Rodrigue M. 2024].

Оперативне управління ТОНК ми розглядаємо як безперервний процес управління поточною діяльністю кластера, спрямований на досягнення короткострокових цілей та задач. Воно включає в себе управління персоналом, розподіл ресурсів, координацію роботи підрозділів та оперативне реагування на зміни зовнішнього середовища, все це – в контексті реалізації загальної стратегії розвитку кластера.

Управління персоналом в умовах ТОНК можна визначити як цілеспрямований процес відбору, розвитку та мотивації кваліфікованих кадрів, спрямований на досягнення стратегічних цілей кластера та забезпечення ефективної взаємодії між різноманітними учасниками. Цей процес передбачає використання спеціальних інструментів і методів, що враховують особливості багатостороннього партнерства та інноваційного середовища ТОНК.

Особливості управління персоналом в ТОНК пов'язані з факторами гетерогенності, які відображають різні аспекти та роблять цей кластер унікальним і складним для управління. Перший, диверсифікованість складу учасників кластеру, до освітнього кластеру входять організації, що мають різні потреби в персоналі. Наприклад, університет потребує висококваліфікованих фахівців у галузі освіти та науки, а підприємства – фахівців у галузі виробництва, маркетингу, управління тощо. Другий, змішана форма власності учасників кластеру. Учасниками ТОНК є, як державні, так і приватні організації, це вимагає від керівництва кластером врахування особливостей управління персоналом у різних формах власності. Наприклад, у державних організаціях більша увага приділяється соціальному захисту працівників, а в приватних організаціях – ефективності праці. Третій, міжнародний характер кластеру.

Учасниками освітнього кластеру можуть здійснювати свою діяльність в різних країнах. Це вимагає від керівників кластеру враховувати особливості управління персоналом в різних умовах. Наприклад, в одному випадку важлива колективна робота, а в інших – індивідуальна ініціатива. Фактично, це можна назвати як формування кадрової політики ТОНК.

Тут, кадрова політика ТОНК визначає, які вимоги висуваються до персоналу ТОНК, яким має бути процес відбору та розвитку. Розвиток персоналу, це – підвищення кваліфікації, стажування тощо. Вагому роль у розвитку персоналу відіграє мотивація і оцінка праці. Мотивація праці включає в себе створення умов для задоволення потреб персоналу та стимулювання його до ефективної роботи. Оцінка праці включає в себе оцінку результатів роботи персоналу та її використання для мотивації та розвитку персоналу.

У нашому дослідженні особливої актуальності набуває ефективне управління обмеженими ресурсами – людськими, фінансовими, матеріальними та інформаційними. Тільки раціональне використання цих ресурсів дозволить нам зібрати необхідні дані, провести якісний аналіз та отримати достовірні результати та зробити правильні висновки. Без ефективного управління ресурсами ТОНК може не отримати, бажаних результатів своєї діяльності.

Для успішного функціонування ТОНК необхідний висококваліфікований персонал, який включає в себе дослідників та фахівців з різних галузей знань. Ефективне управління людськими ресурсами є ключовим фактором для залучення та утримання таких фахівців.

Важливим аспектом управління ТОНК – фінансові ресурси. Ефективне управління фінансовими ресурсами дозволяє використовувати гроші раціонально та адресно.

До матеріальних ресурсів ТОНК віднесемо – комп'ютери, обладнання, витратні матеріали, програмні засоби тощо. Ефективне управління матеріальними ресурсами дозволяє використовувати їх за цільовим призначенням.

Інформаційні ресурси ТОНК – книги, статті, веб-сайти. Ефективне управління інформаційними ресурсами дозволяє швидко і легко знайти необхідну інформацію та скористатись нею.

Отже, ТОНК – це складна система, яка потребує збалансованого поєднання різних

типів ресурсів. Висококваліфіковані фахівці, достатнє фінансування, сучасне обладнання, актуальна інформація, захищені інтелектуальні права та ефективне управління часом – все це є невід'ємними компонентами успіху кластера. Крім того, розвиток партнерських відносин та підтримка позитивного іміджу сприяють зміцненню позицій ТОНК в регіоні де він розташований.

Управління ТОНК – це системний процес, спрямований на розробку, впровадження та комерціалізацію інновацій, які відповідають потребам ринку та забезпечують конкурентоспроможність кластера. Формування сприятливого інноваційного середовища, що включає розвиток культури інновацій, мотивацію персоналу та забезпечення необхідних ресурсів, є одним з ключових завдань такого управління. Ефективність інноваційної діяльності ТОНК залежить від тісної співпраці з зовнішнім середовищем та систематичної оцінки результатів.

Так, інноваційне управління в партнерстві базується на спільному визначенні цілей і завдань, що передбачає спільне використання ресурсів учасників кластеру та спільну відповідальність за результати діяльності.

На нашу думку, інноваційне управління в освітніх кластерах можна охарактеризувати як процес створення, розвитку та поширення інновацій, що сприяють успішному розвитку кластеру. Цей процес має ознаки сприятливого середовища, яке має необхідні ресурси, підтримку та стимули.

Основним завданням інноваційного управління в ТОНК є створення сприятливого середовища для інновацій, яке стимулює співпрацю науки, освіти та бізнесу, сприяє розвитку людського капіталу та забезпечує постійне оновлення знань і навичок. Інноваційне управління в ТОНК має на меті реалізацію державної політики в галузі інновацій, створення сприятливих умов для розвитку інноваційної діяльності та підвищення конкурентоспроможності національної економіки, сприяючи таким чином розвитку людського капіталу та забезпеченню постійного оновлення знань і навичок.

Партнерство та взаємодія є рушійною силою розвитку ТОНК, об'єднуючи зусилля учасників для створення інноваційних продуктів та послуг, які задовольняють потреби ринку.

Різноманітні форми співпраці, такі як стратегічні альянси та консорціуми, дозволяють оптимізувати ресурси та підвищити ефективність діяльності. Такий підхід не лише сприяє розвитку регіону, а й покращує якість освіти та досліджень, мотивує студентів і дослідників, сприяючи розробці освітніх програм, які відповідають потребам ринку, проведенню спільних наукових досліджень та співпраці з органами влади для комплексного розвитку країни.

Важливою для нашого дослідження є функція моніторингу та оцінка, як важливі аспекти управління ТОНК. Вони дозволяють керівництву ТОНК відстежувати прогрес та ефективність діяльності кластеру, а також вносити необхідні корективи.

Зауважимо, що управління ТОНК є складним і багатограним процесом, який вимагає постійного моніторингу. У контексті процесу управління ТОНК, моніторинг має мету систематичного збору, обробки та аналізу інформації про стан кластеру, його цілі, завдання, результати діяльності та фактори, які впливають на його розвиток, що забезпечує ефективне управління кластером шляхом своєчасного виявлення проблем і можливостей, а також розробки і реалізації заходів щодо їх вирішення.

Ефективний моніторинг діяльності ТОНК є невід'ємною частиною для успішного управління системою. Для забезпечення достовірності та корисності отриманих результатів необхідно дотримуватися таких основних принципів: систематичності, об'єктивності та цільової спрямованості. Регулярний контроль, використання об'єктивних даних та чітка орієнтація на конкретні завдання дозволяють своєчасно виявляти проблеми, оцінювати ефективність роботи системи та приймати обґрунтовані рішення.

Моніторинг в ТОНК передбачає систематичне відстеження його діяльності з метою оцінки ефективності досягнення поставлених цілей. Для цього необхідно порівнювати фактичні результати з плановими, аналізувати динаміку розвитку, виявляти тренди та фактори, що впливають на діяльність кластеру. Результати моніторингу повинні використовуватися для коригування стратегії розвитку та вдосконалення діяльності кластеру в освітній, науковій, інноваційній та комерційній сферах. Моніто-

ринг дозволяє оцінити вплив факторів зовнішнього середовища, таких як економічна ситуація, державна політика, технологічні зміни, на розвиток кластеру.

Моніторинг в ТОНК є невід'ємною складовою його ефективного управління. Систематичний збір та аналіз кількісних і якісних даних за допомогою різноманітних методів (статистичний аналіз, опитування, аналіз документів тощо) дозволяє оцінювати ефективність діяльності кластеру, виявляти потенційні ризики та можливості, відстежувати динаміку розвитку, а також оцінювати ефективність партнерства і взаємодій. Комплексний підхід до моніторингу забезпечує отримання повної картини стану кластеру, що є необхідною умовою для прийняття обґрунтованих управлінських рішень та досягнення поставлених цілей.

Як на нашу думку, управління ТОНК, яке ефективно використовує моніторинг, має більше шансів на успіх.

Щоб покращити процес моніторингу та оцінку діяльності ТОНК, маємо розробити систему для обробки даних і результатів при проведенні моніторингу та оцінки. Результати моніторингу та оцінки використовуються керівництвом ТОНК для внесення необхідних корективів.

Отже, моніторинг є важливим фактором успішного розвитку ТОНК, сприяє вимірюванню ефективності діяльності кластеру за ключовими показниками продуктивності для оцінки результатів і вдосконалення стратегій у тому числі й оцінки якості освіти, що дозволяє вдосконалювати метод оцінки та забезпечення високої якості освітніх послуг.

Важливим компонентом в системі управління ТОНК, є концепція, яка передбачає довготривалий, стійкий розвиток кластера, що враховує не лише економічні, але й соціальні та екологічні аспекти. Це означає, що розвиток ТОНК має бути збалансованим, відповідальним і спрямованим на задоволення потреб як нинішніх, так і майбутніх поколінь. Сталість розвитку ТОНК має бути закладено в його стратегії, яка враховує можливі зміни зовнішнього середовища [Derlukiewicz N., Mempel-Śnieżyk, Mankowska, Dyjakon, Arkadiusz, Stanisław M., Pilawka T. 2020].

Сталий розвиток ТОНК передбачає збалансований розвиток трьох ключових складових:

економічної, соціальної та екологічної. Так, збалансований економічний розвиток, що забезпечує стабільність і зростання, сприяє створенню нових робочих місць та підвищенню добробуту населення регіону де розміщений кластер. Водночас, соціальна справедливість та рівність, які виявляються у розвитку освіти, науки і культури, створюють сприятливі умови для життя і роботи. Екологічна складова, в свою чергу, забезпечує раціональне використання ресурсів та розвиток інновацій, що дозволяє зберегти довкілля для майбутніх поколінь [Engel J. 2015 : 36-65.].

Сталість ТОНК може бути забезпечена за рахунок таких факторів, як стратегічне планування, фінансова стабільність та кваліфікований персонал. ТОНК має стратегію, яка визначає його довгострокові цілі та напрями розвитку, розроблена з урахуванням змін зовнішнього середовища. Для реалізації визначеної стратегії ТОНК мають бути задіяні фінансові ресурси в достатньому обсязі.

Як на нашу думку, для сталого розвитку ТОНК в сфері освіти та науки можуть бути реалізовані цільові програми з оновлення та розробки нових освітніх програм, які готують студентів до роботи в майбутньому, що характеризується змінами та невизначеністю. Доцільними є програми співпраці з іншими організаціями для створення інноваційних рішень, які сприяють сталому розвитку країни та окремих регіонів. Реалізація таких ініціатив вимагає системного підходу та постійних зусиль з боку всіх учасників кластеру.

Однак, більшість українських кластерів стикаються з низкою викликів, таких як недостатня державна підтримка, слабка взаємодія між учасниками та низький рівень інноваційності. Ця ситуація призводить до низки негативних наслідків, таких як: уповільнення темпів економічного зростання в регіонах, обмежені можливості для розвитку малого та середнього бізнесу, втрата конкурентоспроможності українських підприємств на світових ринках та, як наслідок, відтік інвестицій. Для подолання цих проблем необхідно: розробити та впровадити ефективну державну політику підтримки ТОНК, стимулювати інноваційну діяльність учасників кластерів, зміцнювати кооперацію між підприємствами, науковими установами

та органами влади, а також створювати сприятливе інвестиційне середовище [Franco M., Esteves L., Rodrigue M. 2024 : 377-400.].

У процесі нашого дослідження ми визначили важливі поняття для розуміння сталого розвитку ТОНК, це «сталість в управлінні ТОНК» та «сталість ТОНК». Де, «сталість в управлінні ТОНК» – здатність кластера адаптуватися до змін зовнішнього середовища, підтримувати свою ефективність у довгостроковій перспективі та забезпечувати баланс між економічними, соціальними та екологічними аспектами розвитку. Це поняття більше зосереджено на процесах управління, тобто на тому, як саме кластер досягає сталого розвитку, що підкреслює важливість ефективних механізмів управління, які дозволяють кластеру адаптуватися до змін та підтримувати свою ефективність.

А, поняття «сталість ТОНК» – це здатність кластеру до самооновлення, розвитку та адаптації до нових умов, зберігаючи при цьому свою цілісність і ефективність. Це включає в себе не тільки здатність реагувати на зовнішні виклики, але й активно формувати своє майбутнє. Це поняття має більш широкий фокус і охоплює не лише процеси управління, але й загальну здатність кластера до самооновлення та розвитку. Воно підкреслює, що сталість кластера – це не статичний стан, а динамічний процес.

Для ефективного розвитку кластерів в Україні необхідно впровадити комплекс заходів, що включають розробку чіткої державної стратегії, виділення бюджетного фінансування, спрощення адміністративних процедур, створення сприятливого податкового середовища та стимулювання інноваційної діяльності. Це передбачає розвиток інноваційної інфраструктури, фінансування наукових досліджень, підтримку комерціалізації інновацій та зміцнення співпраці між учасниками кластерів. Крім того, важливо створити сприятливе інвестиційне середовище шляхом поліпшення функціональності інфраструктури кластеру.

Висновки. Ефективне управління ТОНК вимагає комплексного підходу, що включає стратегічне планування, розвиток організаційної структури, інвестиції в людський капітал та забезпечення фінансової стабільності. Інновації є рушійною силою розвитку ТОНК, а партнерство між різними учасниками клас-

тера є ключовим фактором успіху. Систематичний моніторинг та оцінка дозволяють своєчасно виявляти проблеми та вносити необхідні корективи. Однак, для успішного розвитку ТОНК в Україні необхідно подолати ряд викликів, зокрема, недостатню державну підтримку, слабку взаємодію між учасниками та низький рівень інноваційності. ТОНК, який ефективно реалізує принципи сталості, має більше шансів на успіх у довгостроковій перспективі. Наше дослідження свідчать про те, що сталість ТОНК

є складним питанням, яке вимагає комплексного підходу. Для забезпечення сталості таких кластерів необхідно, щоб вони були ефективними, мали високу гнучкість і здатність до адаптації до змін зовнішнього середовища, а також були здатні до відновлення після потрясінь.

Розробка та впровадження ефективної державної політики, спрямованої на підтримку інноваційної діяльності та створення сприятливого інвестиційного клімату, є необхідною умовою для розвитку ТОНК в Україні.

ЛІТЕРАТУРА

1. Antoniadou, M., Kanellopoulou, A. Educational Approach: Application of SWOT Analysis for Assessing Entrepreneurial Goals in Senior Dental Students. *European Journal of Investigation in Health, Psychology and Education*. 14(3). 2024. pp. 753-766. https://www.researchgate.net/publication/379143302_Educational_Approach_Application_of_SWOT_Analysis_for_Assessing_Entrepreneurial_Goals_in_Senior_Dental_Students
2. Bembenek B., Piecuch T. Knowledge management in industry clusters as an indication of entrepreneurship. *CBU International Conference Proceedings*. 2(5). 2014. https://www.researchgate.net/publication/280897180_Knowledge_management_in_industry_clusters_as_an_indication_of_entrepreneurship
3. Caniels M., Bosch H. The role of Higher Education Institutions in building regional innovation systems. *Papers in Regional Science*. 90(2). 2011. https://www.researchgate.net/publication/229056382_The_role_of_Higher_Education_Institutions_in_building_regional_innovation_systems
4. Derlukiewicz N., Mempel-Sniezyk, Mankowska, Dyjakon, Arkadiusz, Stanisław M., Pilawka T. How do Clusters Foster Sustainable Development? An Analysis of EU Policies. *Sustainability*. 12 (4). 2020. 1297 p. https://www.researchgate.net/publication/339198587_How_do_Clusters_Foster_Sustainable_Development_An_Analysis_of_EU_Policies
5. Engel J. Global Clusters of Innovation: Lessons from Silicon Valley. *California Management Review*, 57(2), 2015. pp. 36-65. <https://doi.org/10.1525/cmr.2015.57.2.36>
6. Fonseca L., Nieth L. The role of universities in regional development strategies: A comparison across actors and policy stages. *European Urban and Regional Studies*. 28(2). 2021. https://www.researchgate.net/publication/350762579_The_role_of_universities_in_regional_development_strategies_A_comparison_across_actors_and_policy_stages
7. Franco M., Esteves L., Rodrigue M. Clusters as a Mechanism of Sharing Knowledge and Innovation: Case Study from a Network Approach. *Global Business Review*, 25(2). 2024. pp. 377-400. <https://doi.org/10.1177/0972150920957270>
8. Hervas-Oliver J. L., Chamizo F., Rojas R. Are clusters and industrial districts really driving sustainability innovation? *Competitiveness Review: An International Business Journal*. 34(11). 2024. https://www.researchgate.net/publication/382967246_Are_clusters_and_industrial_districts_really_driving_sustainability_innovation
9. Newman F., Couturier L., Scurry J. The future of higher education: Rhetoric, reality, and the risks of the market. *John Wiley & Sons*. San Francisco. 2010. 82p. https://books.google.com.ua/books?hl=uk&lr=&id=mX7kiLWp8hkC&oi=fnd&pg=PR9&dq=The+Future+of+Higher+Education:+Rhetoric,+Reality,+and+the+Risks+of+the+Market&ots=0ID9EAnoYX&sig=-LwtqqgbFkxJaUIGsyJR7N6Bkvg&redir_esc=y#v=onepage&q=The%20Future%20of%20Higher%20Education%3A%20Rhetoric%2C%20Reality%2C%20and%20the%20Risks%20of%20the%20Market&f=false
10. Rubio-Andrés M., Abril C. Sustainability oriented innovation and organizational values: a cluster analysis. *Journal Technol Transf* 49, 2024. pp. 1–18 https://link.springer.com/epdf/10.1007/s10961-022-09979-1?sharing_token=3qYLpSLSm6EF7F7q24Uqz_e4RwlQNchNByi7wbcMAY6KkxJsYsUsYo7V6dyjLZB5PyoPV-QolJNouPVfvYyVC-HqGs764y4r0hdSY8-jOurjxfA5dS7eGD24kzFo-DI98_eWZZKmapPbtHREzdmjO8hGrTsYniAmxqoeAVwJ8%3D
11. Zizka M., Pelloneova N., Skala M. Theory of Clusters. In: Zizka, M., Rydvalova, P. (eds) *Innovation and Performance Drivers of Business Clusters. Science, Technology and Innovation Studies*. Springer, Cham. 2021. https://doi.org/10.1007/978-3-030-79907-6_3

REFERENCES

1. Antoniadou, M. & Kanellopoulou, A. (2024). Educational Approach: Application of SWOT Analysis for Assessing Entrepreneurial Goals in Senior Dental Students. *European Journal of Investigation in Health, Psychology and Education*. 14(3). pp. 753-766. Retrieved from https://www.researchgate.net/publication/379143302_Educational_Approach_Application_of_SWOT_Analysis_for_Assessing_Entrepreneurial_Goals_in_Senior_Dental_Students [In English].
2. Bembenek, B. & Piecuch, T. (2014). Knowledge management in industry clusters as an indication of entrepreneurship. *CBU International Conference Proceedings*. 2.(5). Retrieved from https://www.researchgate.net/publication/280897180_Knowledge_management_in_industry_clusters_as_an_indication_of_entrepreneurship [In English].

3. Caniels, M. & Bosch, H. (2011). The role of Higher Education Institutions in building regional innovation systems. *Papers in Regional Science*. 90(2). Retrieved from https://www.researchgate.net/publication/229056382_The_role_of_Higher_Education_Institutions_in_building_regional_innovation_systems [In English].
4. Derlukiewicz, N. & Mempel-Śnieżyk, & Mankowska, & Dyjakon, Arkadiusz & Stanisław, Minta & Pilawka, Tomasz. (2020). How do Clusters Foster Sustainable Development? An Analysis of EU Policies. *Sustainability*. 12(4). 1297 p. Retrieved from https://www.researchgate.net/publication/339198587_How_do_Clusters_Foster_Sustainable_Development_An_Analysis_of_EU_Policies [In English].
5. Engel, J. (2015). Global Clusters of Innovation: Lessons from Silicon Valley. *California Management Review*, 57(2), pp. 36-65. Retrieved from <https://doi.org/10.1525/cmr.2015.57.2.36> [In English].
6. Fonseca, L. & Nieth, L. (2021). The role of universities in regional development strategies: A comparison across actors and policy stages. *European Urban and Regional Studies*. 28(2). Retrieved from https://www.researchgate.net/publication/350762579_The_role_of_universities_in_regional_development_strategies_A_comparison_across_actors_and_policy_stages [In English].
7. Franco, M., Esteves, L., & Rodrigues, M. (2024). Clusters as a Mechanism of Sharing Knowledge and Innovation: Case Study from a Network Approach. *Global Business Review*, 25(2), pp. 377-400. Retrieved from <https://doi.org/10.1177/0972150920957270> [In English].
8. Hervas-Oliver, J. L. & Chamizo, F. & Rojas, R. (2024). Are clusters and industrial districts really driving sustainability innovation? Competitiveness Review: *An International Business Journal*. 34(11). Retrieved from https://www.researchgate.net/publication/382967246_Are_clusters_and_industrial_districts_really_driving_sustainability_innovation [In English].
9. Newman, F., Couturier, L., & Scurry, J. (2010). *The future of higher education: Rhetoric, reality, and the risks of the market*. John Wiley & Sons. 82 p. Retrieved from https://books.google.com.ua/books?hl=uk&lr=&id=mX7kiLWp8hkC&oi=fnd&pg=PR9&dq=The+Future+of+Higher+Education:+Rhetoric,+Reality,+and+the+Risks+of+the+Market&ots=0ID9EAAnoYX&sig=-LwtqqgbFkxJaUIGsyJR7N6Bkvg&redir_esc=y#v=onepage&q=The%20Future%20of%20Higher%20Education%3A%20Rhetoric%2C%20Reality%2C%20and%20the%20Risks%20of%20the%20Market&f=false [In English].
10. Rubio-Andrés, M., Abril, C. (2024). Sustainability oriented innovation and organizational values: a cluster analysis. *J Technol Transf* 49, pp. 1–18 Retrieved from https://link.springer.com/epdf/10.1007/s10961-022-09979-1?sharing_token=3qYLPsLSm6EF7F7q24Uqz_e4RwlQNchNByi7wbcMAY6KkxJsxUsYo7V6dyjLZB5PyoPV-QolJNouPVfvYyVC-HqGs764y4r0hdSY8-jOurjxfA5dS7eGD24kzFo-DI98_eWZZKmapPbtHREzdmjO8hGrTsYniAmxqoeAVwJ8%3D [In English].
11. Zizka, M., Pelloneova, N., Skala, M. (2021). Theory of Clusters. In: Zizka, M., Rydvalova, P. (eds) *Innovation and Performance Drivers of Business Clusters*. Science, *Technology and Innovation Studies*. Springer, Cham. Retrieved from https://doi.org/10.1007/978-3-030-79907-6_3 [In English].

S. P. BAZHAN

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor at the Department of Philosophy and Ukrainian Studies, Educational and Scientific Institute “Ukrainian State Chemical and Technological University” of the Ukrainian State University of Science and Technology, Dnipro, Ukraine

E-mail: 2017bazhan.s@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0002-5739-4616>

**ANALYSIS OF THE TECHNICAL EDUCATIONAL
AND SCIENTIFIC CLUSTER MANAGEMENT SYSTEM**

This article is devoted to a comprehensive analysis of the technical educational and scientific cluster (hereinafter referred to as TESC) management system, established on the basis of a university.

The article provides a characterization of the TESC management system, which includes key management aspects: strategic management (mission, vision, goal formation, strategy development), organizational management (structure, processes, personnel), financial management (budgeting, project financing, accounting), and innovation management (stimulating scientific research, commercialization of results, intellectual property protection), which serves as a basis for the further development of a model for effective cluster management that takes into account the specifics of its activities and the external environment.

The conducted research allowed us to analyze the features of TESC management and identify key interconnections between strategic planning, organizational structure, and innovation activities. We have established that the effectiveness

of the TESC directly depends on the clear definition of strategic goals, a flexible organizational structure, the ability to adapt to changes, and the stimulation of innovations. The obtained results indicate that it is precisely the combination of these factors that ensures the sustainable development of the cluster and its competitiveness.

However, despite the presence of all the necessary management components, the cluster faces a number of problems, such as insufficient funding for innovation projects, the lack of effective coordination mechanisms between participants, and a low level of commercialization of scientific developments. That is why the development of an effective TESC management model is an urgent need in the context of reforming the Ukrainian education system, where effective management is the key to the successful development of the cluster.

Based on the conducted analysis, proposals for improving the cluster management system have been formulated. Our research can be used to develop effective TESC management strategies in various sectors of the economy and contribute to the development of the innovation ecosystem in Ukraine.

Key words: technical educational and scientific cluster, management system, strategic planning, innovations, commercialization, efficiency.

УДК 378:37.014.5

DOI <https://doi.org/10.52726/as.pedagogy/2024.3.4>

I. М. ЗАБІЯКА

кандидат педагогічних наук, доцент,

доцент кафедри іноземної та української філології,

Луцький національний технічний університет, м. Луцьк, Україна

Електронна пошта: irina.zabiaka@ukr.net

<http://orcid.org/0000-0002-9535-5490>

СТАНОВЛЕННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЯ ОСВІТНЬОЇ ПОЛІТИКИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Стаття спрямована на визначення та характеристику політики Європейського Союзу в контексті професійної освіти. Окреслено сутність та концепцію освітньої політики ЄС у рамках специфіки формування загальних політик Європейського Союзу.

У статті окреслено сутність та значення освітньої політики ЄС у розрізі специфіки процесу формування єдиної спільної політики європейського співтовариства. Розглянуто нормативно-правові засади забезпечення формування освітньої політики ЄС.

Політика Європейського Союзу у галузі освіти обумовлює можливості європейського громадянина і впливає на перспективний вибір шляхів та засобів особистості при вирішенні проблеми майбутньої професії, навчання, професійного розвитку, мобільності тощо.

Освітня політика Європейського Союзу – це комплексний внутрішньополітичний феномен, що відображає спільну мету – створити можливість для об'єднання зусиль 27 держав-членів для утворення та розбудови єдиного освітнього простору, а також взаємодії інститутів системи освіти на засадах принципу субсидиарності, який гарантує дієвість національних політик у галузі освіти.

У статті розкрито взаємозв'язок між освітньою політикою національних держав і діями, які здійснюють інститути країн європейського співтовариства.

Здійснено аналізу взаємозв'язку з конкретними проблемами і політичними ініціативами Європейського Союзу у галузі освіти і навчання, а також пов'язаних із соціально-економічними змінами та процесами європеїзації.

У статті використовуються концепції європейських досліджень, а також поняття публічної політики та освітньої політики.

Вивчення розвитку освітньої політики ЄС, розгляд її інституційної структури та ролі на сучасному етапі, визначення особливостей становлення та впровадження освітньої стратегії ЄС становить інтерес для вітчизняної науки в умовах державної стратегічної зорієнтованості на європейську спільноту, приближення до її економічних, освітніх та соціальних стандартів.

Основним висновком даного дослідження є усвідомлення того, що ЄС має свою власну освітню політику, яка фокусується на соціально-політичних цілях і цінностях.

Ключові слова: Європейський Союз (ЄС), освітня політика ЄС, європейський освітній простір.

Поставлення проблеми. Діяльність ЄС в освітній галузі направлена на сприяння розбудові загальноєвропейського виміру освіти, стимулювання до мобільності студентів і викладачів шляхом академічного визнання дипломів і термінів навчання, а також на підтримку розвитку молодіжного трансферу й розширення дистанційної освіти.

Освітня політика – це галузь державної політики, що опікується питаннями освіти та виховання, а також наукова дисципліна, що має теоретичне підґрунтя для цієї діяльності. Суть освітньої політики полягає у виборі та прийнятті рішень щодо мети, напрямів та організації всіх питань, пов'язаних з освітою [Локшина О.].

Актуальність вивчення проблеми формування, розвитку та функціонування, а також інституційного оформлення освітньої політики Європейського Союзу, обґрунтована як науковим інтересом, так і вимогами практики. Відтак, перед аналітиками, педагогами, управлінцями невпинно набуває актуальності проблема вирішення завдань, пов'язаних із європейською інтеграцією, зокрема й у галузі освіти.

Освітня політика не здійснюється в економічному, соціальному, демографічному чи політичному вакуумі. Тому від розробників освітньої політики – науковців і тих, хто безпосередньо приймає рішення щодо освітньої моделі, вимагаються широкі знання в різних

наукових галузях і здатність глибоко розуміти сутність функціонування держави в багатьох її сферах.

Мета статті – розкрити політико-правові особливості та базові засади реалізації освітньої політики ЄС.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Проблематика освітньої політики є предметом зацікавленості науковців, які досліджують низку її різних аспектів і, зокрема, в контексті європейської інтеграції та функціонування Європейського Союзу. Так, наприклад, у наукових розвідках В. Андрущенко, В. Волес, Н. Вільчинської, І. Грицяка, Г. Губерського, О. Дем'янчука, В. Копійка, В. Кременя, О. Матвієнко, Н. Мусис О. Локшиної, М. Поповича, Н. Мусис та багатьох інших обґрунтовані методологічні основи дослідження освітньої політики.

Основні базові аспекти освітньої політики розкриті також у наукових працях зарубіжних дослідників: Н. Алексиду (N. Alexiadou), Б. Блітца (B. Blitz), Х. Ертля (H. Ertl), Х. Ертля, Р. Кілінг (R. Keeling), Б. Лаффана (B. Laffana), Дж. Філда (J. Field), Д. Фінк-Хафнера (D. Fink-Hafner).

Спільний кордон України з Європейським Союзом, інтеграційні процеси та європейський вектор поступу освіти нашої держави, обумовлюють потребу пильніше вивчати набутий досвід Європейського Союзу у вирішенні суспільно значущих проблем, у тому числі й освітніх.

Результати та дискусії. З 1980-х рр. Європейським союзом були зроблені спроби більш ретельного вивчення та вирішення проблем освіти на європейському просторі. З перебігом часу освіта ставала найважливішим компонентом політичної повістки дня Європейського союзу з метою вирішення внутрішніх та глобальних проблем, таких як безробіття серед молоді, професійна освіта, неперервна освіта, міграція молоді тощо.

Донині освіта в Європі мала подвійне значення. З одного боку, вона сприяла процесу європейської інтеграції, з іншого – забезпечувала просування європейських цінностей за кордоном, виступаючи як інструмент публічної дипломатії.

На початку нового тисячоліття політичні лідери країн Європейського союзу зустрілися в Лісабоні, щоб обговорити проблеми,

пов'язані з глобалізацією і технологічною революцією, з розвитком Інтернету і нових засобів масової інформації, тобто з так званою «цифровою революцією», епоха якої на сьогоднішній день ще не завершилася.

У зв'язку з цим було розроблено Лісабонську стратегію – політичний документ, який містить план розвитку Європейського союзу. Основна мета цієї стратегії полягала в тому, щоб зробити Евросоюз «найбільш конкурентоспроможною і динамічною у світі економікою, яка ґрунтується на знаннях та здатною до стійкого економічного зростання з великою кількістю висококваліфікованих фахівців і більшою соціальною згуртованістю» [European Council, Lisbon European Council 23 and 24 March 2000].

Саме відтоді в науковій літературі та документах Лісабонська стратегія згадується, як основна фундаментальна програма, яка передбачає серію заходів, щодо політичної та освітньої галузі, активізацію діяльності, яка спрямована на забезпечення конкурентоспроможності Європейського Союзу. Лісабонська стратегія передбачала проведення структурних перетворень у сфері зайнятості, інновацій, економічної політики та соціальної згуртованості, за допомогою сприяння науковим дослідженням, професійній освіті, професійній підготовці, доступу до Інтернету, модернізації системи соціального забезпечення та підвищення рівня зайнятості. Основні цілі Лісабонської стратегії – економічне зростання; зайнятість та працевлаштування [The Lisbon Strategy 2000–2010], спрямовані на досягнення стабільного і перспективного тривалого розвитку, стали ключовими статтями витрат ресурсів, виділених для досягнення декларованих планів ЄС.

Цілі Європейського союзу ґрунтуються на трьох пріоритетних елементах, які, відповідно, набувають форми кількох видів діяльності:

- 1) трансформація Європи на регіон, привабливий з точки зору інвестицій та робочих місць;
- 2) перетворення знань та інновацій на чинник економічного зростання та розвитку;
- 3) створення сприятливого клімату на ринку праці, що зумовлює необхідність вирішення проблеми зайнятості людей та модернізації систем соціального захисту, вдосконалення технічних можливостей підприємств і підвищення професійних навичок кваліфікованих

працівників, інвестуючи в людських капітал посередництвом реорганізації професійної освіти та індивідуальних компетентностей [The Lisbon Strategy 2000–2010].

Сучасний контекст освітньої політики Євро-союзу сягає своїм корінням у 1970-ті рр. Представлені Європейським Союзом ініціативи у минулому є актуальними, «новаторськими ідеями» сьогодення, однак переосмислені в контексті сучасних вимог та викликів.

Розглянемо окремі з них:

- ініціатива максимального узгодження систем освіти країн ЄС в питаннях збору та аналізу документації, заходів щодо співпраці за різними напрямками: економічному, культурному, політичному тощо;

- ініціатива щодо активізації співпраці освітнього сегмента з ринком праці, зорієнтованої на професійне навчання. Доречно зауважити, що ця ініціатива зосередила в собі проекти, на які виділялося найбільше фінансування;

- ініціативи, зорієнтовані на втілення політики рівних можливостей у галузі освіти для всіх. Упродовж близько двадцяти років взаємодія в межах цих ініціатив зростала уповільнено, проте постійно і поступально [Краєвська О. 2011: 53–65].

Представимо окремі стратегічно важливі європейські ініціативи цієї категорії: *Eurydice* – «мережа» інформації про освіту в Європі; *Arion* – напрямок навчання працівників адміністрації без відриву від виробництва; *Language* – інтегрований освітній проєкт, скерований на вивчення іноземних мов; *Erasmus* – найбільш відомий з усіх європейських проєктів, пов'язаних з вищою університетською освітою; *Petra i Eurotecnet* – проєкти, спеціально зорієнтовані на сектор технічної та професійної освіти.

Після набуття чинності Маастрихтського договору (1992 р.) період «експериментальних» освітніх стратегій Євросоюзу завершилася і розпочався період нормотворчого оформлення. Із запровадженням статті 126 Маастрихтського договору освіта здобула формальну легітимність, набули чинності закони та нормативно-правові акти про освіту, були узаконені єдині освітні стандарти у межах Європейського союзу [Маастрихтський договір].

Стаття 126 створила умови для забезпечення «правової основи» впровадження ініціатив

та досвіду минулого. Відтак, запрацювала програма «Сократ», яка поширюється на шкільну та вищу освіту, а також освіту дорослих. Це було суттєвим імпульсом для розвитку та впровадження інших програм, таких як «Леонардо да Вінчі», котра спрямована на галузь професійної освіти та підготовки та програма «Молодь», яка передбачає міжнародне співробітництво у галузі молодіжної політики. Загалом це програми «другого покоління» [Маастрихтський договір].

Які безпосередньо мають відношення до освіти, професійної підготовки та молодіжної політики.

Результатом усієї подальшої діяльності лідерів ЄС у Стокгольмі та Барселоні, було утвердження трьох основних цілей в освітній політиці: підвищення якості та ефективності систем освіти і професійної підготовки; доступність до освіти для всіх; забезпечення прозорості та відкритості систем освіти та професійної підготовки для решти світу.

На даний час просування та впровадження освітньої політики на європейському просторі законодавчо закріплено у статті 165 Договору про функціонування Європейського Союзу. Вказана стаття Договору передбачає, що Євро-союз має долучатись до розвитку якісної складової освіти, при цьому, враховуючи специфіку національної освіти, мовне та культурне розмаїття держав-членів. У статті 166 зазначеного Договору, визначена нормативно-правова база політики у галузі професійної освіти.

У договорі зазначається, що Євросоюз повинен активізувати діяльність для реалізації визначених цілей:

- розвиток освітнього простору з посиленням особливої уваги щодо вивчення та поширення мов держав-членів ЄС;

- стимулювання мобільності здобувачів освіти та викладачів, шляхом академічного визнання ступенів і дипломів;

- стимулювання співробітництва між закладами освіти;

- сприяння обміну інформацією та досвідом між країнами-членами ЄС, щодо проблем освіти та навчання;

- підтримка розвитку дистанційної освіти [Маастрихтський договір].

З-поміж заходів Євросоюзу щодо підтримки співпраці між державами-членами ЄС та, за

необхідності, їх доповнення, можна виділити наступні види діяльності: вдосконалення знань і поширення культури та історії європейських народів; збереження та охорона європейської культурної спадщини; стимулювання некомерційних культурних обмінів; охорона художньої та літературної творчості, включно з аудіовізуальним сектором.

У зв'язку з означеними цілями було окреслено основні блоки заходів: охорона архітектурної спадщини; сприяння культурній та художній творчості; популяризація книг і читання; просування європейського аудіовізуального сектору.

Концепція європейського освітнього виміру тлумачиться як безперервний процес взаємодії, який ґрунтується на усвідомленні та прийнятті плюралізму і різноманітності. Водночас освіта може відіграти життєво важливу роль у визнанні та оцінці загальноєвропейської солідарності, з тим щоб поряд з економічним виміром апелювати до соціальних і культурних основ процесу інтеграції.

Як зазначено в «Хартії основних прав Європейського Союзу», народи європейської спільноти, формуючи спільний союз поділяють мирне майбутнє, ґрунтоване на спільних цінностях. Це неподільні й універсальні цінності людської гідності, політичної свободи та самовираження, демократії, рівноправності між громадянами, верховенства закону та поваги до прав людини. Ці цінності є (або мають бути) нині спільною спадщиною держав-членів євроспільноти, яка заснована на плюралізмі, толерантності, справедливості, солідарності та відсутності дискримінації [Treaty establishing the European Community].

Здійснений аналіз дає підставу стверджувати, що всі держави-члени Європейського Союзу не повинні пасивно сприймати та погоджуватися із усіма пропозиціями та проектами наднаціональних інститутів. Варто проводити активну політику щодо посилення інтегративних зв'язків між загальноєвропейським і національним вимірами в галузі освіти і професійної підготовки.

Важливою є узгоджена політика вибору шляхів щодо досягнення цілей, визначених Лісабонським договором, що передбачає структуровану і постійну співпрацю з розподіленням підходом відносно:

- освіти і навчання;
- систематичного оприлюднення доповідей Європейській раді через підготовку узгоджених звітів Раді/Комісії з питань освіти;
- постійного моніторингу динаміки в досягненні визначених цільових показників.

Для розвитку сучасного суспільства, яке ґрунтується на знаннях, надзвичайно важливим стає зростання рівня привабливості особистості викладача, яку вважають не просто як розповсюджувача і передавача знань, а, що більш ефективно, як посередника у навчанні в складно організованому суспільстві і як координатора освітньої діяльності, скерованої, головним чином, на розвиток у здобувачів освіти елементів критичного самостійного мислення.

Відповідно до поставленої мети Комісія посилається на провідні принципи, викладені у своїй Доповіді в листопаді 2001 р., і пропонує державам-членам *наступні заходи*: окреслити глобальні та узгоджені стратегії з урахуванням здебільшого формальних, а не неформальних, процесів навчання; зосередити увагу на найбільш вразливих групах населення; прив'язати національну політику до найбільш вразливих груп населення європейського контексту [The history of European cooperation in education and training].

Оптимальними заходи щодо досягнення встановлених *цілей є*: перевірка неформальних навичок; визначення базових навичок; визначення навичок і кваліфікацій, необхідних викладачам у відповідності їх новим функціям; формування основних принципів забезпечення якості в реалізації мобільності [Communication to the Spring European Council].

У контексті стратегій освітньої політики Європейського союзу актуальною проблемою стала неперервна освіта як керівний принцип для розробки ініціатив у галузі освіти та професійної підготовки. Особливу увагу неперервній освіті приділяють у Резолюції Ради ЄС про навчання протягом усього життя.

Поняття неперервної освіти охоплює всі формальні освітні можливості (сертифікована освіта та навчання) і неформальні (художнє, фізичне, медичне, соціальне, асоціативне навчання) для реалізації та досягнення особистих, громадянських і соціальних цілей, а також з метою працевлаштування.

Висновки. За результатами проведеного аналізу виявлено, що в умовах трансформаційних та інтеграційних процесах, які відбуваються в Європейському Союзі, значна роль належить державній освітній політиці. У межах здійснення освітньої політики, відбуваються пошуки щодо найкращих, для громадян і суспільства в цілому, доктрин і концепцій організації освітньої парадигми, окреслюються

стратегічні завдання, визначається структура та механізми керування системою освіти, розробляються принципи освіти, які покладаються в її основу. Визначення і взаємообумовленість усіх компонентів освітньої політики, мають забезпечити функціонування освіти як провідного ресурсу соціально-економічного розвитку цих країн на шляху їх інтеграції в єдиний Європейський освітній простір.

ЛІТЕРАТУРА

1. Краєвська О. Освітня політика Європейського Союзу: становлення та механізми реалізації. *Вісник Львівського ун-ту. Серія Міжнародні відносини*. 2011. Вип. 28. С. 53–65.
2. Локшина О. І. Етапи розвитку стратегії Європейського Союзу у галузі освіти. *Інформаційні технології і засоби навчання*. <http://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/article/viewFile/272/258>
3. Маастрихтський договір. Енциклопедія історії України: Т. 6 Ла-Мі. Київ. В-во «Наукова думка», 2009. 790. URL: http://www.history.org.ua/?termin=Maastrichtskey_dogovir
4. European Council, Lisbon European Council 23 and 24 March 2000. Presidency conclusions. European Parliament. URL: https://www.europarl.europa.eu/summits/lis1_en.htm
5. The Lisbon Strategy 2000 – 2010. An analysis and evaluation of the methods used and results achieved: Final report. European Parliament URL: <https://www.europarl.europa.eu/document/activities/cont/201107/20110718ATT24270/20110718ATT24270EN.pdf>
6. Communication to the Spring European Council. Working together for growth and jobs. A new start for the Lisbon Strategy (Communication from President Barroso in agreement with Vice-President Verheugen). Commission of the European Communities, Brussels, 2.2.2005 COM (2005) 24 final URL: <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2005:0024:FIN:EN:PDF>
7. The history of European cooperation in education and training. Europe in the making – an example. Luxembourg: Office for Official Publications of the Europe an Communities, 2006 URL: http://biblioteka-krk.ibe.edu.pl/opac_css/doc_num.php?explnum_id=301
8. The concrete future objectives of education systems. Report from the Commission. COM (2001) 59 final, 31 January 2001 Access mode: <http://aei.pitt.edu/42877/>
9. Treaty establishing the European Community (Articles 149 to 150). <http://europa.eu.int/eur-lex/lex/en/treaties>

REFERENCES

1. Krayevska, O. (2011). Educational policy of the European Union: formation and mechanisms of implementation. *Visnyk Lviv University. Series International Relations*. Issue 28. P. 53–65.
2. Lokshina O. I. Stages of development of the strategy of the European Union in the field of education. Information technologies and teaching aids. <http://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/article/viewFile/272/258>
3. Maastricht Treaty. Encyclopedia of the history of Ukraine: Vol. 6 La-Mie. Kyiv. Publishing house “Scientific thought”, 2009. 790 p. URL: http://www.history.org.ua/?termin=Maastrichtskey_dogovir
4. European Council, Lisbon European Council 23 and 24 March 2000. Presidency conclusions. European Parliament. URL: https://www.europarl.europa.eu/summits/lis1_en.htm
5. The Lisbon Strategy 2000 – 2010. An analysis and evaluation of the methods used and results achieved: Final report. European Parliament URL: <https://www.europarl.europa.eu/document/activities/cont/201107/20110718ATT24270/20110718ATT24270EN.pdf>
6. Communication to the Spring European Council. Working together for growth and jobs. A new start for the Lisbon Strategy (Communication from President Barroso in agreement with Vice-President Verheugen). Commission of the European Communities, Brussels, 2.2.2005 COM (2005) 24 final URL: <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2005:0024:FIN:EN:PDF>
7. The history of European cooperation in education and training. Europe in the making – an example. Luxembourg: Office for Official Publications of the Europe and Communities, 2006 URL: http://biblioteka-krk.ibe.edu.pl/opac_css/doc_num.php?explnum_id=301
8. The concrete future objectives of education systems. Report from the Commission. COM (2001) 59 final, 31 January 2001 Access mode: <http://aei.pitt.edu/42877/>
9. Treaty establishing the European Community (Articles 149 to 150). <http://europa.eu.int/eur-lex/lex/en/treaties>

I. M. ZABIІAKA

*Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of Foreign and Ukrainian Philology,
Lutsk National Technical University, Lutsk, Ukraine
E-mail: irina.zabiіaka@ukr.net
<http://orcid.org/0000-0002-9535-5490>*

**FORMATION AND IMPLEMENTATION OF THE EUROPEAN UNION
EDUCATIONAL POLICY**

The article is aimed at defining and characterizing the policy of the European Union in the context of vocational education. The essence and concept of the EU educational policy are outlined within the specifics of the formation of general policies of the European Union.

The article outlines the essence and significance of the EU educational policy in terms of the specifics of the process of forming a single common policy of the European Community. The regulatory and legal principles for ensuring the formation of the EU educational policy are considered.

The European Union policy in the field of education determines the capabilities of a European citizen and influences the prospective choice of ways and means of the individual in solving the problem of a future profession, training, professional development, mobility, etc.

The educational policy of the European Union is a complex domestic political phenomenon that reflects a common goal – to create an opportunity to combine the efforts of 27 member states to create and develop a single educational space, as well as the interaction of educational institutions on the basis of the principle of subsidiarity, which guarantees the effectiveness of national policies in the field of education.

The article reveals the relationship between the educational policy of national states and the actions taken by the institutions of the European Community countries.

The analysis of the relationship with specific problems and political initiatives of the European Union in the field of education and training, as well as those related to socio-economic changes and Europeanization processes, is carried out.

The article uses the concepts of European studies, as well as the concepts of public policy and educational policy.

The study of the development of the EU educational policy, consideration of its institutional structure and role at the present stage, determination of the features of the formation and implementation of the EU educational strategy is of interest to domestic science in the context of the state's strategic orientation towards the European community, approximation to its economic, educational and social standards.

The main conclusion of this study is the realization that the EU has its own educational policy, which focuses on socio-political goals and values.

Key words: European Union (EU), EU educational policy, European educational space.

МЕТОДИКА ШКІЛЬНОГО НАВЧАННЯ

УДК [373.3/.5.091.3-026.12-024.63:811.111:821(100)]:004.357

DOI <https://doi.org/10.52726/as.pedagogy/2024.3.5>

Л. В. БЕРЕСТИЮК

здобувач вищої освіти другого (магістерського) рівня,

Волинський національний університет імені Лесі Українки, м. Луцьк, Україна

Електронна пошта: ludmylaberestiuk@gmail.com

<https://orcid.org/0009-0003-7440-4753>

А. Б. ПАВЛЮК

кандидат філологічних наук, доцент кафедри практики англійської мови,

Волинський національний університет імені Лесі Українки, м. Луцьк, Україна

Електронна пошта: allapavlyuk@ukr.net

<https://orcid.org/0000-0002-6037-4819>

С. Б. ШЕЛУДЧЕНКО

кандидат філологічних наук, доцент кафедри практики англійської мови,

Волинський національний університет імені Лесі Українки, м. Луцьк, Україна

Електронна пошта: svitlanka1207@ukr.net

<https://orcid.org/0000-0002-5998-1531>

ВИКОРИСТАННЯ ГАДЖЕТІВ ЯК ЗАСОБУ НАВЧАННЯ В ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ТА ЗАРУБІЖНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Використання гаджетів сприяє розвитку комунікативних навичок, індивідуалізації навчання та поглибленню знань учнів з англійської мови та зарубіжної літератури. Тому у статті гаджети розглядаються як засіб навчання в процесі вивчення цих дисциплін. Інтеграція гаджетів у процес вивчення англійської мови відкриває широкі можливості для покращення якості мовної підготовки учнів. Важливою перевагою є можливість використовувати інтерактивні додатки для навчання граматики, лексики, вимови та інших мовних аспектів. Завдяки сучасним додаткам, учні можуть виконувати вправи з різних мовних тем у зручному для них режимі з можливістю автоматичного оцінювання та аналізу помилок. Це дозволяє значно скоротити час на перевірку завдань та покращити ефективність зворотного зв'язку. Важливою складовою освітнього процесу є вивчення зарубіжної літератури. Використання гаджетів у цьому контексті також відкриває нові можливості, оскільки це спрощує процес читання і робить його більш інтерактивним та динамічним, й учні можуть скористатися функціями пошуку, виділення важливих уривків, додавання нотаток тощо. Аналіз науково-педагогічної літератури свідчить, що неабияка увага приділяється проблемам використання сучасних технологій у навчальному процесі. Аналізуються можливості інтеграції цифрових технологій у традиційне, змішане та дистанційне навчання. Відзначено переваги, такі як доступ до інтерактивних матеріалів, розвиток мовних та комунікативних навичок, а також можливість індивідуалізації навчального процесу. Обговорюються виклики, пов'язані з використанням технологій, зокрема ризики відволікання учнів та нерівність у доступі до ресурсів. Стаття підкреслює важливість ролі вчителя у впровадженні технологій та формуванні навичок критичного мислення у учнів. Використання гаджетів у навчанні може значно покращити якість освіти, але вимагає комплексного підходу до навчання, підготовки педагогів та врахування можливих ризиків, пов'язаних з їх використанням.

Ключові слова: гаджети, англійська мова, зарубіжна література, інтерактивне навчання, дистанційне навчання, цифрові технології, мовна компетентність, комунікативні навички, педагогічні стратегії.

Поставлення проблеми. Сучасний освітній процес стрімко трансформується завдяки використанню новітніх технологій. Є підставою вважати, що однією з ключових тенденцій в освітньому просторі є впровадження гаджетів,

а саме планшетів, смартфонів, ноутбуків тощо, у навчальний процес. Особливо актуальним це питання постає у навчанні іноземних мов і літератури, де цифрові технології дозволяють підвищити якість навчання, зробити його більш

цікавим, ефективним і наближеним до потреб сучасних учнів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Як свідчить аналіз науково-педагогічної літератури, значну увагу проблемам використання сучасних технологій у навчальному процесі приділяли такі вчені, як Н. Зеленкова, Т. Калечіц, З. Кейліна, Л. Кондрашова, О. Лаврентьєва, Н. Маліновська, та ін. Важливість інтеграції інтернет-технологій в освітнє середовище обґрунтована в роботах О. Андрєєва та Н. Хміль. У дослідженнях І. Беґа, Л. Даниленко, І. Дичківської, А. Камінської, О. Попової та Л. Подимової розглядаються питання впровадження інноваційних технологій у навчальний процес, що також стосується і використання гаджетів як ефективних інструментів для підвищення якості навчання.

Виклад основного матеріалу. Гаджети відкривають нові можливості для інтерактивного навчання, забезпечуючи доступ до різноманітних навчальних матеріалів, таких як електронні підручники, інтерактивні вправи, мультимедійні ресурси, відео та аудіо матеріали. Це дозволяє адаптувати навчальний процес до потреб кожного учня, враховуючи його індивідуальні особливості та рівень володіння мовою. Особливістю використання гаджетів є забезпечення динамічної зміни форм навчання, що сприяє підвищенню мотивації учнів та залученню їх до активної участі у навчальному процесі [Гурова].

Маємо підкреслити, що гаджети надають можливість використовувати різні мовні тренажери, які сприяють розвитку комунікативних навичок та формуванню мовної компетентності. Такі програми, як Duolingo, Memrise, Babbel та інші, дозволяють учням вивчати мову в ігровій формі, що робить навчання більш цікавим та мотиваційним. Використання подібних ресурсів дозволяє учням самостійно вдосконалювати свої мовні навички, що сприяє індивідуалізації навчального процесу [Власюк].

Одним із важливих аспектів використання гаджетів у викладанні англійської мови є доступ до автентичних матеріалів. Вчителі можуть інтегрувати у навчальний процес відео- та аудіо-матеріали англійськомовних телеканалів, подкасти, інтерв'ю з носіями мови, фільми та серіали англійською мовою. Це дозволяє учням зна-

йомитися з різними діалектами, акцентами, культурними особливостями країн, в яких розмовляють англійською. Такий підхід значно розширює можливості для формування в учнів культурної та мовної компетентності, сприяє розвитку їхніх навичок аудіювання, а також дозволяє поглиблювати знання в реальному контексті.

Значну роль у процесі вивчення англійської мови за допомогою гаджетів відіграють соціальні мережі та інші онлайн-платформи для комунікації. Завдяки платформам, таким як Skype, Zoom, Microsoft Teams, учні можуть спілкуватися з носіями мови, брати участь у міжнародних проєктах, мовних обмінах, дискусіях та дебатах. Це дозволяє створити автентичне мовне середовище, в якому учні можуть практикувати навички мовлення та спілкування, що значно підвищує рівень їхньої мовної компетентності [Юденкова].

Окрім вивчення мови, важливою складовою освітнього процесу є знайомство учнів із зарубіжною літературою. Використання гаджетів у цьому контексті також відкриває нові можливості. Цифрові платформи Kindle, Google Books та інші, дозволяють учням мати доступ до величезної кількості літературних творів різних епох і жанрів у електронному форматі. Це не лише спрощує процес читання, але й робить його більш інтерактивним та динамічним, оскільки учні можуть скористатися функціями пошуку, виділення важливих уривків, додавання нотаток тощо.

Використання мультимедійних версій літературних творів, які містять анімації, ілюстрації, інтерактивні елементи та інші засоби для глибокого розуміння тексту є однією з переваг. Це надзвичайно корисно під час вивчення складних літературних творів, де учням можуть бути потрібні додаткові засоби для кращого сприйняття тексту та аналізу його змісту. Мультимедійні ресурси дозволяють учням не лише читати, а й активно взаємодіяти з матеріалом, що сприяє більш глибокому розумінню літературного твору [Власюк].

Окрему увагу слід звернути на можливість використання гаджетів для розробки навчальних проєктів, створення презентацій, відеороликів та інших мультимедійних матеріалів. Використання програм для створення контенту,

таких як PowerPoint, Prezi, Canva, iMovie, дозволяє учням творчо підходити до виконання завдань, працювати у групах, розвивати навички критичного мислення, аналізу та синтезу інформації. Проектна діяльність на базі використання гаджетів сприяє розвитку таких важливих навичок 21 століття, як командна робота, лідерство, комунікація та творчість.

Разом з тим, під час використання гаджетів як засобу навчання англійської мови та зарубіжної літератури, слід звернути увагу на кілька важливих аспектів. Зокрема, слід розглянути, як саме гаджети впливають на освітній процес у різних навчальних контекстах: традиційному, змішаному та дистанційному (див. табл. 1).

Використання гаджетів у класах традиційного типу може значно збагатити досвід навчання. Вони не лише служать засобом для доступу до електронних ресурсів, але й можуть бути використані для інтерактивних опитувань у реальному часі, або швидкого доступу до додаткових навчальних матеріалів. Наприклад, учитель може під час заняття використовувати додатки для опитувань, як-от Kahoot!, щоб перевірити знання учнів у формі інтерактивної вікторини, де учні відповідатимуть на питання через свої смартфони чи планшети, що підвищує їх мотивацію та активність на уроках [Андрієвська].

Ще одним прикладом використання гаджетів у класі є індивідуальна робота з електронними підручниками, завдяки якій учень може працювати у своєму темпі, повертатися до певних тем, які він вважає складними, або швидко переглядати вже засвоєний матеріал. Окрім того, учні можуть скористатися функцією інтерактивних вправ, що автоматично перевіряються, даючи швидкий зворотний зв'язок. Це дозволяє учителю зосередитися на тих учнях, яким потрібна

додаткова допомога, а також зекономити час на перевірку завдань.

Безсумнівно, використання гаджетів полегшує вивчення зарубіжної літератури за допомогою інтерактивних хрестоматій, які дозволяють учням не лише читати текст, а й слухати аудіоверсії творів або переглядати театральні постановки чи екранізації. Наприклад, під час вивчення п'єси Шекспіра учні можуть читати оригінальний текст і паралельно переглядати його адаптовані інтерпретації, що допомагає кращому розумінню мови та контексту [Ільченко, Левицький, та ін.].

Змішане навчання поєднує елементи традиційного та онлайн-навчання, і гаджети тут відіграють ключову роль. У цьому форматі учні можуть використовувати пристрої для доступу до навчальних матеріалів як у класі, так і вдома. Платформи для дистанційного навчання, такі як Google Classroom або Moodle, дозволяють учням переглядати навчальні матеріали, виконувати завдання та отримувати відповідь учителя незалежно від місця перебування.

Гаджети дозволяють учням ефективніше організувати свій навчальний час, оскільки освітні платформи надають доступ до завдань та розкладів у зручному для них форматі. Учні можуть виконувати завдання вдома, переглядати додаткові матеріали або проходити онлайн-тести, а потім обговорювати результати з учителем у класі. Наприклад, під час вивчення англійської мови вони можуть переглядати відеоуроки з граматики або виконувати інтерактивні вправи для вдосконалення навичок письма, тоді як у класі час буде зосереджено на спілкуванні, дискусіях або обговоренні проблемних питань.

Під час дистанційного навчання гаджети стають незамінними інструментами для забезпечення безперервного освітнього процесу.

Таблиця 1

Можливості та переваги використання гаджетів у традиційному, змішаному та дистанційному навчанні

Тип навчання	Можливості використання гаджетів	Переваги
Традиційне навчання	Використання інтерактивних опитувань, електронних підручників, мультимедійних презентацій.	Підвищення мотивації учнів, економія часу на перевірку завдань, індивідуалізація навчання.
Змішане навчання	Доступ до навчальних матеріалів через платформи, виконання завдань вдома і в класі.	Гнучкість у плануванні навчального процесу, доступ до матеріалів у будь-який час, розвиток самостійності учнів.
Дистанційне навчання	Відеоконференції, інтерактивні вправи, дистанційне оцінювання.	Можливість продовжувати навчання на відстані, ефективна організація цього процесу, індивідуалізація навчальних завдань.

COVID-19 та повномасштабне вторгнення продемонстрували важливість використання цифрових технологій для підтримки навчання на відстані. За допомогою гаджетів учні можуть брати участь у відеоконференціях, спілкуватися з учителями та однокласниками, отримувати навчальні матеріали та відсилати виконані завдання.

У контексті дистанційного навчання особливу увагу потрібно приділяти структурованості та доступності навчальних матеріалів. Наприклад, відеоуроки з англійської мови можна доповнити інтерактивними вправами для самоперевірки або зворотного зв'язку, що дозволяє учням самостійно контролювати свій прогрес. Для вивчення літератури дистанційні учні можуть долучатися до онлайн-дискусій щодо літературних творів, або навіть брати участь у віртуальних екскурсіях, які присвячені життю і творчості авторів [Власюк].

Незважаючи на величезний потенціал гаджетів, ефективність їх використання у навчальному процесі значною мірою залежить від учителя. Важливо, щоб учителі володіли необхідними навичками для роботи з технологіями, могли інтегрувати їх у свої уроки та використовували їх для досягнення освітніх цілей, враховуючи потреби та рівень підготовки учнів для забезпечення рівних можливостей для навчання.

Уявляється вірогідним, що учитель може розробляти різні стратегії для інтеграції гаджетів у процес навчання. Наприклад, він може використовувати індивідуальні навчальні плани, де гаджети допомагатимуть кожному учню досягти своїх цілей, або організувати групові проекти, де учні використовуватимуть цифрові інструменти для співпраці. Крім того, важливо розвивати в учнів інформаційну грамотність та критичне мислення, щоб вони вміли ефективно працювати з цифровими матеріалами і ресурсами.

Поєднання візуальних образів, тексту і звукового супроводу надає можливість для всебічного розвитку мовних навичок учнів при вивченні іноземної мови. Добре відомо, що використання візуальних ілюстрацій підвищує ефективність навчання, а мультимедійні засоби об'єднують відео- та аудіоматеріали, ілюстрації, таблиці і т. д. в одному носії [Бойко].

В переважній більшості на уроках використовується освітній потенціал мультимедійних презентацій для забезпечення супервізійної підтримки процесу навчання. Вони розрізняються за типом мовленнєвої діяльності (читання, письмо, аудіювання), з точки зору мови (лексика, граматики, фонетика) і з точки зору типу підтримки (змістовна, семантична, вербальна, описова).

Мультимедійні презентації використовуються для ознайомлення з лексикою, граматикою та красномовними матеріалами, а використання допоміжних презентацій при навчанні монологічного та інтерактивного мовлення сприяє кращому засвоєнню навчальних матеріалів завдяки використанню анімації та додаванню кольорів, шрифтів, фотографій, діаграм, таблиць, тощо

Сучасні інформаційні технології у вивченні іноземних мов дозволяють забезпечити:

- аудиторні заняття і самостійну роботу з розвитку навичок усного мовлення;
- поповнення активного словникового запасу;
- навички двостороннього перекладу;
- перевірку орфографії;
- обробку аналізу повідомлень;
- узагальнення документів;
- перевірку знань (тестування).

Найвища ефективність використання комп'ютерних інформаційних технологій при навчанні мови досягається за рахунок їх комплексного і систематичного використання.

Велика кількість електронних засобів навчання є багатофункціональними. Найпопулярнішими є електронні підручники та навчально-методичні матеріали, в тому числі матеріали, систематизовані відповідно до вимог програми навчання іноземної мови в школах. Вони повинні не тільки надавати учням необхідний обсяг інформації, а й сприяти формуванню відповідного рівня навичок і умінь для певних етапів навчання [Шапра].

Використання комп'ютерів на заняттях з іноземної мови та зарубіжної літератури значно підвищує мотивацію учнів. Графічні зображення, звуки, рухи, кольори позитивно впливають на весь процес навчання, відкривають великі можливості для творчості. Проте використання комп'ютерів на заняттях, особливо в початкових і середніх класах, має бути обмежене з урахуванням психофізіологічних аспектів навчання. У зв'язку з підвищеною

інтелектуальною стомлюваністю учням рекомендується чергувати роботу за комп'ютером з іншими видами роботи.

Незважаючи на численні переваги, використання гаджетів має й певні недоліки. Одним із основних ризиків є можливість відволікання учнів від навчального процесу через доступ до соціальних мереж або ігор. Для вирішення цієї проблеми вчителі повинні розробляти чіткі правила використання гаджетів у класі та привчати учнів до відповідального використання технологій.

Не менш важливим викликом є питання нерівного доступу до сучасних гаджетів і швидкісного інтернету. Не всі учні мають можливість використовувати найсучасніші пристрої або мають постійний доступ до мережі. Це може створювати нерівність у доступі до освіти, особливо в умовах дистанційного або змішаного навчання. Тому важливо, щоб освітні установи забезпечували підтримку тих учнів, які не мають технічних можливостей.

У той же час важливим викликом є ризик надмірної залежності учнів від технологій та скорочення їхньої здатності самостійно мислити та аналізувати інформацію. Учителі повинні приділяти особливу увагу розвитку критичного мислення учнів та формуванню навичок роботи з інформацією в цифровому середовищі. Це вимагає застосування інноваційних педагогічних методик, спрямованих на розвиток інформаційної грамотності та навичок самостійної роботи [Ільченко, Левицький, та ін.].

За нашим переконанням ще одним викликів є технічні труднощі, з якими можуть зіткнутися учні та вчителі під час використання гаджетів у навчанні. Не всі учні мають однаковий доступ до сучасних технологій, а також необхідний рівень технічної підготовки для їх ефективного використання. Тому важливо забезпечити

доступ до технічних ресурсів та провести необхідне навчання як для учнів, так і для вчителів щодо використання цифрових інструментів у навчальному процесі.

Усе це свідчить про те, що впровадження гаджетів у навчальний процес відкриває нові горизонти для інтерактивного навчання, значно підвищуючи доступність різноманітних навчальних матеріалів та адаптуючи процес навчання до індивідуальних потреб учнів. Використання інтерактивних додатків та ресурсів сприяє розвитку граматичних, лексичних та комунікативних навичок, що робить навчання більш цікавим та ефективним.

Актуальність доступу до автентичних матеріалів та можливість спілкування з носіями мови забезпечують учням реальний контекст для використання англійської мови, покращуючи їхні навички аудіювання та говоріння. З іншого боку, інтеграція цифрових технологій у навчання зарубіжної літератури відкриває можливості для глибшого аналізу текстів через мультимедійні ресурси, що сприяє кращому розумінню літературного контенту.

Результати та висновки. Отже, є впевненість у тому, що використання гаджетів у навчанні англійської мови й зарубіжної літератури відкриває нові можливості для розвитку сучасної освіти. Вони сприяють індивідуалізації навчання, підвищують мотивацію учнів, дозволяють використовувати різноманітні навчальні ресурси та інтегрувати автентичні матеріали у навчальний процес. Гаджети також допомагають розвивати критичне мислення, комунікативні та інформаційні навички, що є важливими в сучасному світі. Однак для ефективного використання гаджетів у навчанні необхідно враховувати як їхні переваги, так і недоліки, щоб забезпечити збалансований та ефективний освітній процес.

ЛІТЕРАТУРА

1. Андрієвська, В. (2006). Інформаційно-комунікаційні технології у професійній діяльності майбутніх учителів. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова: зб. наук. праць. Серія : № 2 «Комп'ютерно-орієнтовані системи навчання»* (С. 153–157). Київ : НПУ імені М.П. Драгоманова № 18 (25).
2. Бойко, Я. (2019) Цифрові технології та їх застосування під час вивчення англійської мови в середній школі. *Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету*, 3, 13–23.
3. Власюк, І. (2018). Мобільний телефон – невід'ємна новітня технологія навчання на заняттях іноземної мови. *Молодий вчений*, 7 (59), 60–63.
4. Грушковська, О. (2018). Віртуальна реальність у контексті сучасного соціуму. *Теоретичні положення соціологічних розвідок*, 2, 11–15.
5. Гурова, О. (2020). Психологічна профілактика кіберзалежності в учнівської молоді. *Психологічні технології взаємодії суб'єктів освітнього простору: Методичні рекомендації за науковою редакцією академіка НАПН*

України С. Д. Максименка (С. 39–43). Київ : Видавничий Дім «Слово».

6. Ільченко, О., Левицький, А., Журавльова, Л. (2010). Розвиток професійно-методичної компетентності майбутнього вчителя іноземної мови: проблемні завдання: навчальний посібник. Житомир : Вид-во ЖДУ імені І. Франка.

7. Шапран, Л. (2006). Дидактичні можливості використання автоматизованих навчальних курсів вивчення іноземних мов. Київ : НУХТ.

8. Юденкова, О. (2022). Формування інформаційно-цифрової компетентності у здобувачів освіти в контексті діджиталізації професійної освіти. *Інформаційно-ресурсне забезпечення освітнього процесу в умовах діджиталізації суспільства* : тези доп. міжнар. наук.-практ. конф. (С. 585–588).

REFERENCES

1. Andrijevsjka, V. (2006). Informacijno-komunikacijni tekhnologhiji u profesijnij dijajlnosti majbutnikh uchyteliv. *Naukovyj chasopys NPU imeni M. P. Draghomanova: zb. nauk. pracj. Serija: # 2 «Komp'juterno-orijentovani systemy navchannja»* (S. 153–157). Kyjiv : NPU imeni M. P. Draghomanova # 18 (25).

2. Bojko, Ja. (2019) Cyfrovij tekhnologhiji ta jikh zastosuvannja pid chas vyvchennja anghlijskogoji movy v serednij shkoli. *Zbirnyk naukovykh pracj Umansjkogho derzhavnogho pedagoghichnogho universytetu*, 3, 13–23.

3. Vlasjuk, I. (2018). Mobilnij telefon – nevid'jemna novitnja tekhnologhija navchannja na zanjattjakh inozemnoji movy. *Molodyj vchenyj*, 7 (59), 60–63.

4. Ghrushkovsjka, O. (2018). Virtualjna realnistj u konteksti suchasnogho sociumu. *Teoretychni polozhennja sociologhichnykh rozvidok*, 2, 11–15.

5. Ghurova, O. (2020). Psykhologhichna profilaktyka kiberzalezhnosti v uchnivsjkogoji molodi. *Psykhologhichni tekhnologhiji vzajemodiji sub'jektiv osvitnjogho prostoru: Metodychni rekomendaciji za naukovuju redakcijeju akademika NAPN Ukrainy S. D. Maksymenka* (S. 39–43). Kyjiv : Vydavnychyj Dim «Slovo».

6. Ільченко, О., Левцький, А., Журавльова, Л. (2010). Розвиток професійно-методичної компетентності майбутнього вчителя іноземної мови: проблемні завдання: навчальний посібник. Житомир : Вид-во ЖДУ імені І. Франка.

7. Шапран, Л. (2006). Дидактичні можливості використання автоматизованих навчальних курсів вивчення іноземних мов. Київ : НУХТ.

8. Юденкова, О. (2022). Формування інформаційно-цифрової компетентності у здобувачів освіти в контексті діджиталізації професійної освіти. *Інформаційно-ресурсне забезпечення освітнього процесу в умовах діджиталізації суспільства* : тези доп. міжнар. наук.-практ. конф. (С. 585–588).

L. V. BERESTIUK

Higher Education Student of the Second (Master's) Level, Lesya Ukrainka Volyn National University, Lutsk, Ukraine

E-mail: ludmylaberestiuk@gmail.com

<https://orcid.org/0009-0003-7440-4753>

A. B. PAVLIUK

PhD in Philology, Assistant Professor at the Conversational English Department, Lesya Ukrainka Volyn National University, Lutsk, Ukraine

E-mail: allapavlyuk@ukr.net

<https://orcid.org/0000-0002-6037-4819>

S. B. SHELUDCHENKO

PhD in Philology, Assistant Professor at the Conversational English Department, Lesya Ukrainka Volyn National University, Lutsk, Ukraine

E-mail: svitlanka1207@ukr.net

<https://orcid.org/0000-0002-5998-1531>

GADGETS USED AS A TEACHING TOOL IN THE PROCESS OF LEARNING ENGLISH AND FOREIGN LITERATURE

The use of gadgets contributes to the development of communication skills, individualization of learning, and deepening of students' knowledge of the English language and foreign literature. Therefore, in the article, gadgets are considered as a means of learning in the process of studying these disciplines. The integration of gadgets into learning English opens wide opportunities for improving the quality of students' language training. An important advantage is the ability to use interactive applications for learning grammar, vocabulary, pronunciation, and other language aspects. Thanks to modern applications, students can perform exercises on various language topics in a mode convenient for them with the possibility of automatic evaluation and analysis of errors. This allows you to significantly reduce the time spent on checking tasks and improve the effectiveness of feedback. An important component of the educational process is the study of foreign literature. Using gadgets in this context also opens up new possibilities, as it simplifies the reading process and makes it more interactive and dynamic, and students can use search functions, highlight important passages, add notes, etc. The analysis of scientific and pedagogical literature shows that considerable attention is paid to the problems of using modern technologies in the educational process. The possibilities of integrating digital technologies into traditional, mixed and distance learning are analyzed. Advantages such as access to interactive materials, development of language and communication skills, as well as the possibility of individualizing the educational process, were noted. Challenges associated with the use of technology are discussed, including the risks of student distraction and inequities in access to resources. The article emphasizes the importance of the teacher's role in the implementation of technologies and the formation of critical thinking skills in students. The use of gadgets in education can significantly improve the quality of education but requires a comprehensive approach to education, teacher training, and consideration of possible risks associated with their use. *Key words:* gadgets, the English language, foreign literature, interactive learning, distance learning, digital technologies, language competence, communication skills, pedagogical strategies.

Key words: gadgets, the English language, foreign literature, interactive learning, distance learning, digital technologies, language competence, communication skills, pedagogical strategies.

УДК 373.3/.5.015.31:796.011.3

DOI <https://doi.org/10.52726/as.pedagogy/2024.3.6>

О. Я. АНДРІЙЧУК

*доктор наук з фізичного виховання і спорту, професор,
завідувач кафедри фізичної терапії та ерготерапії,
Волинський національний університет імені Лесі Українки, м. Луцьк, Україна
Електронна пошта: andrijchuk.olga@vnu.edu.ua
<https://orcid.org/0000-0003-4415-4696>*

О. І. БИЧУК

*кандидат наук з фізичного виховання і спорту, доцент,
доцент кафедри теорії фізичного виховання та рекреації,
Волинський національний університет імені Лесі Українки, м. Луцьк, Україна
Електронна пошта: bychuk.oleksandr@vnu.edu.ua
<https://orcid.org/0000-0003-0473-9294>*

Р. Б. ІВАНІЦЬКИЙ

*кандидат наук з фізичного виховання і спорту, доцент,
доцент кафедри теорії фізичного виховання та рекреації,
Волинський національний університет імені Лесі Українки, м. Луцьк, Україна
Електронна пошта: ivanitskyi.roman@vnu.edu.ua
<https://orcid.org/0000-0001-6313-0660>*

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ЩОДО ЗАСТОСУВАННЯ ШТУЧНОГО КЕРУЮЧОГО СЕРЕДОВИЩА У ПРАКТИЦІ АДАПТИВНОГО ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ

Розробка фізкультурно-оздоровчих технологій для школярів з порушеннями слуху, систематичне тестування ключових показників їх фізичного стану та здоров'я й періодична корекція оздоровчих програм потребує вдосконалення процесу адаптивного фізичного виховання, зокрема й використання у повній мірі штучно керованого середовища. *Мета* – вивчити існуючі підходи та засоби штучного керуючого середовища, які застосовуються у практиці адаптивного фізичного виховання школярів. Штучно кероване середовище у фізичному вихованні дітей з депривацією слуху відіграє важливу роль у їхньому розвитку та соціальній інтеграції, оскільки його використання сприяє вирішенню певних ключових аспектів, найбільш актуальними серед яких є інноваційні технології, що можуть використовуватися у адаптивній фізичній культурі, а також соціальна інтеграція та психофізичний розвиток школярів. Сьогодні все більшої популярності набувають різні технології і засоби штучного керуючого середовища, які забезпечують комплексний підхід до розвитку вертикальної стійкості у дітей з депривацією слуху, допомагаючи їм покращувати координацію, баланс та загальну фізичну підготовленість. До них зокрема відносять сенсорні платформи, віртуальні тренажери, інтерактивні платформи для тренувань та біомеханічні аналізатори. Застосування штучного керуючого середовища у фізичному вихованні дітей з депривацією слуху є важливим та перспективним напрямком, який сприяє їхньому всебічному розвитку. Використання сучасних біомеханічних та інформаційних технологій дозволяє створювати індивідуалізовані програми тренувань, які враховують специфічні потреби кожної дитини. Це підвищує ефективність фізичного виховання, допомагає покращити координацію, баланс та загальну фізичну підготовленість. Інтерактивні платформи, віртуальні тренажери та біомеханічні аналізатори забезпечують точний моніторинг прогресу та надають зворотний зв'язок у режимі реального часу, що дозволяє коригувати навчальні плани відповідно до потреб дітей. Адаптивне фізичне виховання з використанням штучного керуючого середовища сприяє соціалізації дітей, допомагаючи їм взаємодіяти з однолітками та розвивати комунікативні навички.

Ключові слова: адаптивне фізичне виховання, школярі, штучне кероване середовище, фізичне виховання, соціальна інтеграція.

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку суспільства до фізичного виховання підростаючого покоління ставляться досить високі вимоги. Розроблені і запропоновані для

використання різноманітні програми з фізичного виховання мають на меті сприяння гармонійному розвитку особистості школярів і вирішують низку завдань, основними серед яких є освітні,

оздоровчі та виховні. Варто також зауважити, що сьогодні досить велика увага приділяється адаптивному фізичному вихованню, мета якого полягає в тому, щоб забезпечити фізичний розвиток і соціальну інтеграцію людей з різними фізичними та розумовими обмеженнями.

Фізичне виховання, як і багато інших соціальних сфер, довгий час залишалося позаду в технологічному розвитку. Проте зараз швидкими темпами розвиваються два важливих напрямки сучасної цивілізації: зростаючий інтерес до здоров'я та тотальна інформатизація суспільства, які тісно переплелися. Не дивно, що саме оздоровчі та інформаційні технології сьогодні розвиваються найшвидше [Афанасєва: 20; Джевага 20; Ричок 27].

Чимало фахівців [Бурдаєв 23; Випасняк 18; Сторожик : 67–73] відзначають, що сьогодні розробка фізкультурно-оздоровчих технологій для школярів з порушеннями слуху, систематичне тестування ключових показників їх фізичного стану та збереження даних про динаміку їх здоров'я в базі даних, періодична корекція оздоровчих програм на основі аналізу стану кожного учня, а також інформаційно-методичне забезпечення процесу адаптивного фізичного виховання – всі ці завдання можуть бути ефективно вирішені за допомогою сучасних комп'ютерних технологій. Розвиток інформаційного суспільства передбачає широке використання інформаційних технологій в освіті, що обумовлено низкою факторів.

Варто також зауважити, що в Україні кількість дітей із депривацією сенсорних систем щороку збільшується. Це відповідно потребує вирішення проблеми їх соціальної інтеграції й адаптації, що і зумовило актуальність досліджуваної проблеми.

Мета роботи – вивчити існуючі підходи та засоби штучного керуючого середовища, які застосовуються у практиці адаптивного фізичного виховання школярів.

Методи дослідження. Для реалізації поставленої мети ми застосовували такі методи дослідження: теоретичний аналіз та узагальнення даних науково-методичної та спеціальної літератури, порівняння, індукція, дедукція, систематизація.

Виклад основного матеріалу дослідження. Одним із ключових питань, пов'язаних з фізичним вихованням дітей з депривацією слуху на сучасному етапі, є використання штучного

керованого середовища з метою їх соціалізації та фізичного розвитку.

Штучно кероване середовище у фізичному вихованні дітей з депривацією слуху відіграє важливу роль у їхньому розвитку та соціальній інтеграції, оскільки його використання сприяє вирішенню певних ключових аспектів, найбільш актуальними серед яких є інноваційні технології, що можуть використовуватися у адаптивній фізичній культурі, а також соціальна інтеграція та психофізичний розвиток школярів. Розглянемо їх детальніше [Центр 2024].

Інноваційні технології. Використання сучасних біомеханічних та інформаційних технологій допомагає адаптувати фізичні вправи до потреб дітей з порушеннями слуху. Ці технології передбачають використання спеціальних тренажерів та програмного забезпечення для моніторингу та корекції рухів дітей з депривацією слуху. Адаптивна фізична культура. Спеціально розроблені програми фізичного виховання сприяють розвитку моторики, координації та загальної фізичної підготовленості. Це допомагає дітям з депривацією слуху покращити своє здоров'я та підвищити рівень фізичної активності. Соціальна інтеграція. Фізичне виховання сприяє соціалізації дітей, допомагаючи їм взаємодіяти з однолітками та розвивати комунікативні навички. Це особливо важливо для дітей з порушеннями слуху, оскільки фізична активність може стати засобом для подолання бар'єрів у спілкуванні, Психофізичний розвиток. Регулярні фізичні вправи позитивно впливають на психофізичний стан дітей, сприяють розвитку когнітивних функцій та емоційної стабільності [Центр 2024].

Аналіз науково-методичної та спеціальної літератури засвідчує, що існує велика кількість праць присвячених вирішенню проблем дітей з депривацією слуху. Зокрема І. В. Хмельницька розробила коригувальну технологію фізкультурно-оздоровчих занять для молодших школярів з депривацією слуху. Ця авторська технологія комп'ютерного моніторингу моторики школярів базується на принципах диференційованого та індивідуального підходу в адаптивному фізичному вихованні. Засоби адаптивного фізичного виховання, регламентація та дозування навантажень підбираються з урахуванням індивідуальних біомеханічних характеристик моторики школярів із вадами слуху. Технологія також

передбачає контроль за адекватністю застосування фізичних вправ за допомогою автоматизованих комп'ютерних систем [Хмельницька 20].

Також І. П. Випасняк розробив та апробував методику корекції соматичного здоров'я та рухової сфери слабчучучих дітей шкільного віку із застосуванням українських народних ігор [Випасняк 18].

3. Насраллах розробив технологію корекції порушень постави дітей молодшого шкільного віку з порушеннями слуху, яка ґрунтується на показниках біогеометричного профілю постави, біомеханічних показниках вертикальної стійкості тіла школярів. Авторську технологію засновано на дидактичних принципах, принципах адаптивного фізичного виховання, умовах адаптації до фізичного навантаження дітей із вадами слуху; вона забезпечує візуалізацію коментарів під час проведення оздоровчих заходів і включає інформаційно-методичну систему «Osanka». Розроблена інформаційно-методична система «Osanka» характеризується модульною структурою: «Корисно знати», «Перевір себе», «Контроль постави», «Комплекси фізичних вправ», «Відеоуроки», «Налаштування», «Про програму» [Насраллах 20].

Г. І. Сторожик розробила технологію формування вертикальної стійкості у дітей 7–10 років зі зниженим слухом. Ця технологія складається з трьох компонентів: концептуального, змістовного та процесуального. Концептуальний компонент включає обґрунтування педагогічної технології за допомогою положень, ідей та постулатів. Змістовний компонент складається з системи цілей навчання та змісту навчального матеріалу. Процесуальний компонент охоплює загальні вимоги до організації навчального процесу, методи та форми навчальної діяльності учнів, методи та форми роботи викладачів, а також критерії та оцінку результатів навчання» [Сторожик: 67–73].

Подальший аналіз науково-методичної літератури засвідчив, що О. С. Афанасьєва розробила програму фізичної реабілітації для дітей середнього шкільного віку зі слабким слухом та порушенням постави. Програма складається з трьох етапів: вступного, основного та завершального. Вона включає спеціальні коригувальні вправи у вихідних положеннях, що сприяють розвантаженню хребта, з вико-

ристанням фітболів та профілактора Євмінова, а також вправи з парадоксальної дихальної гімнастики за методикою О. М. Стрельникової. Крім того, програма передбачає симетричний масаж спини, грудної клітки та самомасаж стоп, а також фізіотерапію [Афанасьєва 20].

В. В. Джевага запропонував технологію корекції координаційних здібностей у дітей молодшого шкільного віку з порушеннями слуху. Ця авторська технологія складається з трьох етапів: початкового, корекційно-розвивального та підтримувального. Вона включає чотири блоки: теоретичну підготовку, корекцію координаційних здібностей, соціалізацію та контроль. Особливістю технології є використання фізичних вправ на платформі BOSU, які спрямовані на корекцію координаційних здібностей у дітей з вадами слуху, таких як здатність зберігати рівновагу, ритм, кінестетичні здібності, орієнтація в просторі, реакція та довільне розслаблення м'язів [Джевага 20].

Заслуговує на особливу увагу створена К. В. Бурдаєвим технологія формування статодинамічної постави дітей молодшого шкільного віку з вадами слуху. Розроблена авторська технологія містить корекційно-профілактичні вправи, які ввійшли до низки класів-студій Школи «Статодинамічна постава» (рис. 1).

Так, «Студія статичної постави» знайомить школярів за допомогою розробленої фахівцем мультимедіа-презентації зі значенням використання фізичних вправ, спрямованих на зміцнення м'язів, що формують ортоградну позу, на розвиток і вдосконалення вертикальної стійкості тіла в дітей. Водночас «Студія динамічної постави» передбачала мультимедіа-презентації включення вправ, спрямованих на формування правильного положення тіла при виконанні різних фізичних вправ. А «Студія профілактики» передбачала мультимедіа-презентації включення вправ, спрямованих на нормалізацію геометрії суглобових компонентів стопи й зміцнення її м'язово-зв'язкового апарату [Бурдаєв 23].

Варто також зауважити, що сьогодні все більшої популярності набувають різні технології і засоби штучного керованого середовища, які забезпечують комплексний підхід до розвитку вертикальної стійкості у дітей з депривацією слуху, допомагаючи їм покращувати координацію, баланс та загальну фізичну підго-

Рис. 1. Школа «Статодинамічна постава» – авторські студії (роздруківка з екрана комп'ютера) [Бурдасв 23]

товленість. До них зокрема відносять сенсорні платформи, віртуальні тренажери, інтерактивні платформи для тренувань та біомеханічні аналізатори. Так, сенсорні платформи допомагають дітям з депривацією слуху розвивати відчуття рівноваги, покращувати координацію та вертикальну стійкість. Платформи можуть надавати зворотний зв'язок у режимі реального часу, що дозволяє коригувати положення тіла. Віртуальні тренажери допомагають покращити координацію та баланс, роблячи заняття більш захоплюючими та мотивуючими. Вони також дозволяють тренуватися у безпечних умовах, що знижує ризик травм. Інтерактивні платформи для тренувань можуть включати відеоуроки, інтерактивні вправи та зворотний зв'язок у режимі реального часу. Це дозволяє дітям краще засвоювати матеріал та активно брати участь у заняттях. Біомеханічні аналізатори допомагають виявляти та коригувати помилки у положенні тіла, що сприяє покращенню вертикальної стійкості. Аналізатори надають точні дані про рухи, що дозволяє тренерам адаптувати програми тренувань відповідно до потреб дітей. Ці засоби забезпечують комплексний підхід до розвитку вертикальної стійкості у дітей з депривацією слуху, допомагаючи їм покращувати координацію, баланс та загальну фізичну підготовленість [Центр 2024].

Висновки. Застосування штучного керуючого середовища у фізичному вихованні дітей з депривацією слуху є важливим та перспектив-

ним напрямком, який сприяє їхньому всебічному розвитку. Використання сучасних біомеханічних та інформаційних технологій дозволяє створювати індивідуалізовані програми тренувань, які враховують специфічні потреби кожної дитини. Це підвищує ефективність фізичного виховання, допомагає покращити координацію, баланс та загальну фізичну підготовленість. Інтерактивні платформи, віртуальні тренажери та біомеханічні аналізатори забезпечують точний моніторинг прогресу та надають зворотний зв'язок у режимі реального часу, що дозволяє коригувати навчальні плани відповідно до потреб дітей. Крім того, фізичне виховання з використанням штучного керуючого середовища сприяє соціалізації дітей, допомагаючи їм взаємодіяти з однолітками та розвивати комунікативні навички. Таким чином, впровадження штучного керуючого середовища у практику адаптивного фізичного виховання є актуальним та необхідним кроком для забезпечення гармонійного розвитку дітей з депривацією слуху. Подальші дослідження та розробка нових методик у цьому напрямку сприятимуть підвищенню якості адаптивного фізичного виховання та покращенню здоров'я дітей.

Перспективи подальших досліджень. Проведення досліджень щодо впровадження «екзергеймів» у процес адаптивного фізичного виховання та ефективності їх впливу на фізичний стан та соціальну адаптацію дітей різного віку з депривацією слуху.

ЛІТЕРАТУРА

1. Афанасьєва О. С. Фізична реабілітація слабкочуючих дітей середнього шкільного віку з порушенням постави : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. наук з фіз. виховання і спорту : спец. 24.00.03 «Фізична реабілітація». Київ, 2014. 20 с.
2. Бурдаєв К. В. Формування статодинамічної постави дітей молодшого шкільного віку з вадами слуху в процесі адаптивного фізичного виховання : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. наук з фіз. виховання і спорту : спец. 24.00.02. Дніпро, 2019. 23 с.
3. Випасняк І. П. Соціальна інтеграція глухих дітей на основі рухової активності : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. наук з фіз. виховання і спорту : спец. 24.00.02. Львів, 2007. 18 с.
4. Джевага В. В. Корекція порушень координаційних здібностей дітей молодшого шкільного віку з вадами слуху в процесі фізичного виховання : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. наук з фіз. виховання і спорту : спец. 24.00.02 «Фізична культура, фізичне виховання різних груп населення». Київ, 2017. 20 с.
5. Насраллах Зіяд Хмаїді Ахмад. Корекція порушень постави слабкочуючих школярів засобами фізичного виховання : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. фіз. вих. і спорту : спец. 24.00.02. Київ, 2008. 20 с.
6. Ричок Т. М. Корекція показників фізичного стану школярів з вадами слуху засобами туристського багатоборства : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. наук з фіз. вих. і спорту : спец. 24.00.02. Київ, 2018. 27 с.
7. Сторожик А. І. Технологія формування вертикальної стійкості тіла дітей 7–10 років зі зниженим слухом. *Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту*. 2013. № 10. С. 67–73.
8. Хмельницька І. В. Комп'ютерні системи контролю моторики школярів 7–10 років з вадами слуху в програмуванні фізкультурних занять : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. наук з фіз. виховання і спорту : спец. 24.00.02 «Фізична культура, фізичне виховання різних груп населення». Київ, 2006. 20 с.
9. Центр професійного розвитку педагогічних працівників Гребінківської міської ради. Ar Book – комплексне рішення для навчального процесу з використанням VR, AR та 3D технологій. 26 серпня 2024. URL: <https://www.pdau.edu.ua/sites/default/files/node/4518/pravyloaformlennyaspyksyvykorystanyhdzherel.pdf>

REFERENCES

1. Afanasieva, O. S. (2014). Physical rehabilitation of middle school children with hearing impairments and posture disorders: Abstract of the dissertation for the degree of Candidate of Sciences in Physical Education and Sports: specialty 24.00.03 «Physical Rehabilitation». Kyiv.
2. Burdaiev, K. V. (2019). Formation of statodynamic posture in younger school-age children with hearing impairments in the process of adaptive physical education: Abstract of the dissertation for the degree of Candidate of Sciences in Physical Education and Sports: specialty 24.00.02. Dnipro.
3. Vypasniak, I. P. (2007). Social integration of deaf children based on motor activity: Abstract of the dissertation for the degree of Candidate of Sciences in Physical Education and Sports: specialty 24.00.02. Lviv.
4. Dzevaga, V. V. (2017). Correction of coordination abilities disorders in younger school-age children with hearing impairments in the process of physical education: Abstract of the dissertation for the degree of Candidate of Sciences in Physical Education and Sports: specialty 24.00.02 «Physical Culture, Physical Education of Different Population Groups». Kyiv.
5. Nasrallah, Z. H. A. (2008). Correction of posture disorders in hearing-impaired schoolchildren by means of physical education: Abstract of the dissertation for the degree of Candidate of Sciences in Physical Education and Sports: specialty 24.00.02. Kyiv.
6. Rychok, T. M. (2018). Correction of physical condition indicators in schoolchildren with hearing impairments by means of tourist multiathlon: Abstract of the dissertation for the degree of Candidate of Sciences in Physical Education and Sports: specialty 24.00.02. Kyiv.
7. Storozhyk, A. I. (2013). Technology of forming vertical stability in children aged 7–10 with hearing impairments. *Pedagogy, Psychology, and Medical-Biological Problems of Physical Education and Sports*, (10), 67–73.
8. Khmelnytska, I. V. (2006). Computer systems for monitoring motor skills in schoolchildren aged 7–10 with hearing impairments in physical education programming: Abstract of the dissertation for the degree of Candidate of Sciences in Physical Education and Sports: specialty 24.00.02 «Physical Culture, Physical Education of Different Population Groups». Kyiv.
8. Center for Professional Development of Pedagogical Workers of the Hrebinkiv City Council. (2024, August 26). Ar Book – a comprehensive solution for the educational process using VR, AR, and 3D technologies. Retrieved from <https://www.pdau.edu.ua/sites/default/files/node/4518/pravyloaformlennyaspyksyvykorystanyhdzherel.pdf>

O. Y. ANDRIICHUK

*Doctor of Science in Physical Education and Sports, Professor,
Head of the Department of Physical Therapy and Occupational Therapy,
Lesia Ukrainka Volyn National University, Lutsk, Ukraine
E-mail: andrijchuk.olga@vnu.edu.ua
<https://orcid.org/0000-0003-4415-4696>*

O. I. BYCHUK

*Candidate of Science in Physical Education and Sports, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of Theory of Sports and Physical Culture,
Lesia Ukrainka Volyn National University, Lutsk, Ukraine
E-mail: bychuk.oleksandr@vnu.edu.ua
<https://orcid.org/0000-0003-0473-9294>*

R. B. IVANITSKYI

*Candidate of Science in Physical Education and Sports, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of Theory of Sports and Physical Culture,
Lesia Ukrainka Volyn National University, Lutsk, Ukraine
E-mail: ivanitskyi.roman@vnu.edu.ua
<https://orcid.org/0000-0001-6313-0660>*

**MODERN APPROACHES TO THE ARTIFICIAL CONTROLLED ENVIRONMENT
APPLICATION IN THE PRACTICE OF ADAPTIVE PHYSICAL EDUCATION**

The development of physical education and health technologies for schoolchildren with hearing impairments, systematic testing of key indicators of their physical condition and health, and periodic correction of health programs requires the improvement of the process of adaptive physical education, including the use of a fully artificially controlled environment. The goal is to study existing approaches and means of an artificial control environment that are used in the practice of adaptive physical education of schoolchildren. An artificially controlled environment in the physical education of children with hearing deprivation plays an important role in their development and social integration, since its use contributes to the resolution of certain key aspects, the most relevant of which are innovative technologies that can be used in adaptive physical education, as well as social integration and psychophysical development of schoolchildren. Today, various technologies and means of artificial controlled environment are becoming increasingly popular, which provide a comprehensive approach to the development of vertical stability in children with hearing deprivation, helping them to improve coordination, balance and general physical fitness. These include, in particular, sensory platforms, virtual simulators, interactive training platforms and biomechanical analyzers. The use of artificial controlled environment in physical education of children with hearing deprivation is an important and promising direction that contributes to their comprehensive development. The use of modern biomechanical and information technologies allows you to create individualized training programs that take into account the specific needs of each child. This increases the effectiveness of physical education, helps to improve coordination, balance and general physical fitness. Interactive platforms, virtual simulators and biomechanical analyzers provide accurate monitoring of progress and provide real-time feedback, which allows you to adjust training plans according to the needs of children. Adaptive physical education using an artificial controlled environment promotes the socialization of children, helping them interact with peers and develop communication skills.

Key words: adaptive physical education, schoolchildren, artificial controlled environment, physical education, social integration.

ЗМІСТ

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ВИЩОЇ ТА ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

А. О. Kuzmenko ACADEMIC-INTEGRITY FRIENDLY ENVIRONMENT FOR FUTURE PHD.....	3
--	---

ТЕОРІЯ ОСВІТИ Й НАВЧАННЯ

Г. М. Давидюк, О. Т. Трач ЛЕПБУКІНГ ЯК ОДНА ІЗ МЕТОДИК ПРОЕКТНОГО НАВЧАННЯ ПРИРОДНИЧИХ ДИСЦИПЛІН У ПЕДАГОГІЧНОМУ КОЛЕДЖІ.....	11
--	----

УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ОСВІТИ

С. П. Бажан АНАЛІЗ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ТЕХНІЧНИМ ОСВІТНЬО-НАУКОВИМ КЛАСТЕРОМ.....	16
---	----

І. М. Забіяка СТАНОВЛЕННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЯ ОСВІТНЬОЇ ПОЛІТИКИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ.....	27
--	----

МЕТОДИКА ШКІЛЬНОГО НАВЧАННЯ

Л. В. Берестюк, А. Б. Павлюк, С. Б. Шелудченко ВИКОРИСТАННЯ ГАДЖЕТІВ ЯК ЗАСОБУ НАВЧАННЯ В ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ТА ЗАРУБІЖНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	33
--	----

О. Я. Андрійчук, О. І. Бичук, Р. Б. Іваніцький СУЧАСНІ ПІДХОДИ ЩОДО ЗАСТОСУВАННЯ ШТУЧНОГО КЕРУЮЧОГО СЕРЕДОВИЩА У ПРАКТИЦІ АДАПТИВНОГО ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ.....	40
---	----

CONTENTS

THEORETICAL-METHODOLOGICAL FUNDAMENTALS OF HIGHER AND GENERAL SECONDARY EDUCATION

A. O. Kuzmenko

ACADEMIC-INTEGRITY FRIENDLY ENVIRONMENT FOR FUTURE PHD.....3

THEORY OF EDUCATION AND TRAINING

H. M. Davidiuk, O. T. Trach

LEPBOOKING AS ONE OF THE METHODS OF PROJECT-BASED TEACHING
OF NATURAL DISCIPLINES IN PEDAGOGICAL COLLEGE.....11

EDUCATION DEVELOPMENT MANAGEMENT

S. P. Bazhan

ANALYSIS OF THE TECHNICAL EDUCATIONAL
AND SCIENTIFIC CLUSTER MANAGEMENT SYSTEM.....16

I. M. Zabiaka

FORMATION AND IMPLEMENTATION OF THE EUROPEAN UNION EDUCATIONAL POLICY.....27

METHODS OF SCHOOL TEACHING

L. V. Berestiuk, A. B. Pavliuk, S. B. Sheludchenko

GADGETS USED AS A TEACHING TOOL IN THE PROCESS
OF LEARNING ENGLISH AND FOREIGN LITERATURE.....33

O. Y. Andriichuk, O. I. Bychuk, R. B. Ivanitskyi

MODERN APPROACHES TO THE ARTIFICIAL CONTROLLED ENVIRONMENT APPLICATION
IN THE PRACTICE OF ADAPTIVE PHYSICAL EDUCATION.....40

АКАДЕМІЧНІ СТУДІЇ

СЕРІЯ «ПЕДАГОГІКА»

Випуск 3

Коректура • Ірина Миколаївна Чудеснова

Комп'ютерна верстка • Алла Олександрівна Марєєва

Підписано до друку: 25.10.2024

Формат 60x84/8. Гарнітура Times New Roman.

Папір офсет. Цифровий друк.

Ум.-друк. арк. 5,58. Замов. № 0125/086.

Наклад 300 прим.

Видавництво і друкарня – Видавничий дім «Гельветика»

65101, Україна, м. Одеса, вул. Інглєзі, 6/1

Телефон +38 (095) 934 48 28, +38 (097) 723 06 08

E-mail: mailbox@helvetica.ua

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи

ДК № 7623 від 22.06.2022 р.